

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Ústav románských studií / Hispanistika

Bakalářská práce

Tereza Lagová

**Orel a had / El águila y la serpiente;
svědectví o mexické revoluci**

Praha 2023

Vedoucí práce: Mgr. Dora Poláková, Ph.D.

Poděkování:

Chtěla bych poděkovat své vedoucí práce Mgr. Doře Polákové, Ph.D. za její ochotu, pomoc a podporu při zpracování této bakalářské práce.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne 25. července 2023

Tereza Lagová

Klíčová slova (česky)

mexická revoluce, autobiografie, svědectví, revolucionáři, intelektuál v revoluci

Klíčová slova (anglicky):

Mexican Revolution, autobiography, testimony, revolutionaries, intellectual in the revolution

Abstrakt (česky)

Tato bakalářská práce se zabývá dílem *Orel a Had / El águila y la serpiente* od Martína Luise Guzmána. Zaměřuje se jednak na uvedení do problematiky historického pozadí mexické revoluce, neboť se autor sám revoluce účastnil a román se zakládá na autobiografických rysech. Dále tato práce analyzuje motiv cesty, kterou autor podniká. Cesta revolucí se do jisté míry stává cestou za sebepoznáním a během ní se setkává s revolucionáři, kteří jsou hlavním “pohonem” revoluce. Cílem této práce je zobrazit autorův vztah, jak k revolučním událostem, tak k velkým osobnostem revoluce (Pancho Villa) a způsob, jakým své vnímání této reality do díla promítá.

Abstract (in English):

This bachelor thesis concerns the novel *El águila y la serpiente / The Eagle and the Serpent* by Martín Luis Guzmán. It introduces the historical background of the Mexican Revolution, since the author himself participated in the Revolution and the novel contains autobiographical features. Further, this thesis analyses the motive of a journey undertaken by the author. The journey through the Revolution becomes, to some extent, a journey of self-discovery, and as the author progresses, he meets the revolutionaries who are the main “driving force” of the Revolution. The main aim of this work is to characterize the author’s relationship both to the revolutionary events and to the great personalities of the Revolution (e.g. Pancho Villa) and also to portray the way in which he projects his perception of this reality into the work.

OBSAH

1	ÚVOD	1
2	MEXICKÁ REVOLUCE	2
2.1	AUTOR	8
2.1.1	<i>DÍLO</i>	<i>13</i>
2.2	ROMÁN MEXICKÉ REVOLUCE	14
2.3	VYPRAVĚČ JAKO SVĚDEK UDÁLOSTÍ	21
2.4	CESTA	25
2.4.1	<i>MĚSTO MEXIKO</i>	<i>26</i>
2.5	POSTAVY	31
2.5.1	<i>PANCHO VILLA</i>	<i>35</i>
3	ZÁVĚR	43
4	RESUMÉ	47
5	RESUMEN	48
6	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	49

1 ÚVOD

V Madridu v roce 1929 Martín Luis Guzmán publikuje knihu *El águila y la serpiente / Orel a had*, která je kritiky často označována za nejcharakterističtější dílo mexické revoluce.

Román byl napsán a vydán ve Španělsku, v důsledku autorova exilu. Kontext díla odpovídá poslednímu roku vlády prezidenta Plutarca Elíase Callese, jehož nástupcem byl znovuzvolený Álvaro Obregón. Tato doba představovala éru porevolučního caudillismu, kdy se země ještě po dvaceti letech revolučních změn nedokázala plně stabilizovat. Autor knihy musel Mexiko opustit kvůli svým silným politickým a morálním neshodám s vládnoucími představiteli, absolutními vítězi revolučního hnutí.¹ Nicméně samotné vyprávění se vrací do dřívějších let. Jak uvádí Horacio Legrás: „Vzpomínka je stále živá, ale revoluce již ukazuje institucionální tvář, i když je stále přerušována hrozivými hnutími, jako je např. válka kristerů.”² Proto se v díle Martína Luise Guzmána objevuje jako významný motiv svědectví.

Stylisticky má toto dílo dokumentární povahu, ovšem autor chce rovněž nastínit čtenáři svůj názor na revoluci skrze svou roli diváka, který se stává svědkem řady společensko-historických událostí.³ Pro mě je dílo zajímavé z hlediska toho, že autor je zároveň vypravěčem a čtenář se tak stává svědkem událostí, které autor sám prožil, zvláště fascinující jsou vyobrazení historických postav, které měl autor možnost poznat osobně.

¹ Guzmán Díaz, J. M. (2015). La ciudad de México en *El águila y la serpiente* (1928), de Martín Luis Guzmán. A cien años de celebrada la Convención de Aguascalientes. *Cultura y representaciones sociales*, 9(18), 233-272. https://www.scielo.org.mx/scielo.php?script=sci_arttext&pid=S2007-81102015000100008, s. 234

² Legrás, H. (2003). Martín Luis Guzmán: el viaje de la revolución. *MLN*, 118(2), 427-454. <https://doi.org/10.1353/mln.2003.0046>, s. 427

El recuerdo de los hechos revolucionarios permanece aún vivo, pero la revolución muestra ya una faz institucional aunque todavía interrumpida por formidables movimientos como la guerra de los cristeros.

³ Foster, D. W. (1989). Escrutando el texto de la revolución; "El águila" y "La serpiente" de Martín Luis Guzmán. *Revista de crítica literaria latinoamericana*, 15(30), 79-90. <https://doi.org/10.2307/4530456>, s. 83

Guzmánův život a potažmo literatura jsou velmi spjaty s politikou, dokonce můžeme hovořit o tom, že jedním z hlavních témat díla *El águila y la serpiente* je vztah intelektuála k revoluci.⁴ Abychom ale dokázali politickou problematiku doby lépe pochopit, pojďme si nejprve osvětlit historické události, na jejichž základech se formují autorovy názory a vzniká dílo *El águila y la serpiente*.

2 MEXICKÁ REVOLUCE

Mexická revoluce byl ozbrojený konflikt, který propukl v roce 1910 a jeho ukončení se často datuje rokem 1917, ačkoli situace v zemi se stabilizovala až o několik desetiletí později. Tato významná událost dala základy moderním dějinám Mexika, měla hluboký politický, sociální a ekonomický dopad na rozvoj země. Revoluce byla vyvolána nespokojeností s dlouhotrvajícím autoritářským režimem prezidenta Porfiria Díaze, přičemž hlavním cílem povstalců bylo dosáhnout spravedlivého přerozdělení půdy.

Rozbuškou se tedy stal zmíněný autoritářský režim. Netrvalo dlouho a začaly se rodit povstalecké skupiny v čele s významnými revolucionáři, mezi nimi například Francisco Madero, Venustiano Carranza, Pancho Villa nebo Emiliano Zapata. Šířící se všeobecná nespokojenost s režimem a požadavek pozemkové reformy nakonec vyústily v rebelii, jež vešla do dějin jako jeden z nejvýznamnějších milníků v historii Latinské Ameriky, a jak už to bývá, většinu svých velkých vůdců revoluce nakonec také pohltila.⁵

Než se ale vydáme do revolučního procesu, nejprve pár slov k režimu, který revoluci předcházel. Po převratu v roce 1877 se dostal k moci Porfirio Díaz, jehož funkční období trvalo až do roku 1911. Jeho krvavý režim založený na diktátorských metodách sice na jednu stranu Mexiko ekonomicky posílil a uvedl na mezinárodní trh, na druhou stranu způsobil velké problémy v sociální sféře. Díaz se snažil zemi modernizovat, ale zatímco výhody z rozvoje připadaly pouze vybraným elitám, ostatní žili v extrémní bídě. Oldřich Kašpar popisuje tehdejší

⁴ Legrás, H. (2003). Martín Luis Guzmán: el viaje de la revolución. *MLN*, 118(2), 427-454. <https://doi.org/10.1353/mln.2003.0046>, s. 430

⁵ Opatrný, J.(1998). *Amerika v proměnách staletí*. Nakladatelství Libri, s. 487- 489

Mexiko jako společnost extrémů a kontrastů.⁶ „Obrovské kontrasty uvnitř mexické společnosti počátku 20. století vyvstanou zvláště zřetelně při srovnání této velkoburžoazie s lidovými vrstvami, tvořícími většinu populace. Šlo o velmi nesourodé společenství, kde např. dělníci a Indiáni neměli prakticky nic společného.“⁷ Převažující stinné stránky režimu nakonec probouzely v lidu už jen nespokojenost a touhu po radikální změně.

Porfirio Díaz se dostal na politickou scénu jako Juárezův generál ve válce s francouzskými interventy. Později se mu ale svými názory začal vzdalovat, například tím, že prosazoval roli armády ve státě, jež měla za úkol udržet v zemi pořádek a potlačit jakékoli formy nespokojenosti.⁸ Brzy po zvolení nastolil centralistický systém, kongres podléhal téměř zcela jeho kontrole, omezil svobodu slova a v neposlední řadě také vzrostla úloha již zmíněné disciplinované politické armády.

Mimo jiné v důsledku toho je Díazova diktatura, také nazývaný porfiriát, dodnes vnímána jako kontroverzní období. Během této doby došlo na jednu stranu k modernizaci země a přílivu zahraničních investic, zejména v oblasti infrastruktury (výstavba silnic, železnice, telegraf) nebo těžby nerostných surovin, čímž zajistil vstup Mexika na světový naftový trh. Kromě průmyslu a obchodu vzkvétalo i zemědělství. Rozšířila se velkovýroba a s tím spojené plantážnictví, kde se pěstovaly plodiny určené převážně pro export. Země tedy hospodářsky prosperovala, nicméně na úkor kvality života svých vlastních obyvatel.⁹ „Daň, kterou za to ovšem Mexiko zaplatilo, byla tvrdá. Tisíce zemědělců vyhnaných z půdy domácími a zahraničními podnikateli, čtrnáctihodinová pracovní doba za minimální mzdy a tvrdé represe policie a armády proti sebemenším projevům nespokojenosti.“¹⁰ Situace se mnohdy vyhroutil natolik, že vzpoura končila tvrdým zásahem policie. Příkladem toho byl i masakr v textilní továrně v Río Blanco, kde došlo ke střetu mezi policejními silami a protestujícími dělníky. Toto střetnutí mělo za následek značný počet obětí, až musel být vypraven celý vlak k přepravě

⁶ Kašpar, O., & Mánková, E. (2009). *Dějiny Mexika* (2. vyd). Nakladatelství Lidové noviny, s. 218

⁷ Kašpar, O., & Mánková, E. (2009). *Dějiny Mexika* (2. vyd). Nakladatelství Lidové noviny, s. 218

⁸ Opatrný, J.(1998). *Amerika v proměnách staletí*. Nakladatelství Libri, s. 450

⁹ Kašpar, O., & Mánková, E. (2009). *Dějiny Mexika* (2. vyd). Nakladatelství Lidové noviny, s. 211-214

¹⁰ Kašpar, O., & Mánková, E. (2009). *Dějiny Mexika* (2. vyd). Nakladatelství Lidové noviny, s. 214

mrtvých těl.¹¹ Dalším z velkých problémů bylo vykořisťování indiánského obyvatelstva. Nejprve byli zbaveni tzv. občinové půdy a následně posláni na plantáže jako levná pracovní síla. Není divu, že celý proces postupně směřoval k vážnému napětí v sociální sféře a bylo jen otázkou času, kdy toto napětí vyústí v revoluci.¹² Kromě toho, jak uvádí Opatrný: „Neklid v sociální oblasti ve městech i na venkově, kde navíc sílily hlasy požadující pozemkovou reformu, doprovázelo volání po demokratizaci společnosti z kruhů intelektuálů.“¹³ K tomu se přidala i ekonomická krize, která zemi zasáhla, vedla k rostoucí inflaci a mexické banky se ocitly téměř na pokraji bankrotu. To už bylo jen poslední kapkou oleje do ohně, „neboť diktatura se opírala o tvrzení, že zajišťuje pokrok. Jakmile ztratila tento argument, zmizel i důvod její existence,“¹⁴ tvrdí Kašpar.

Cílem nově vznikajících opozičních stran už bylo často jen zabránit tomu, aby byl Díaz v příštích volbách znovuzvolen. Proto Díazovo deváté znovuzvolení roku 1909 vyvolalo vlnu povstání.¹⁵ Do čela opozičního hnutí se postavil statkář Francisco Madero, kandidát zprvu Díazem podporovaný, a uvedl slavný plán ze San Luis Potosí. Tímto dokumentem vyzval k demokratizaci společnosti a k odškodnění za neprávem uzurpovanou půdu, za čímž si mnoho lidí mylně představovalo plán pozemkové reformy. Maderovo hnutí bylo úspěšné a velmi rychle si získal podporu většiny mexických států. Za tak rychlé vítězství vděčil především podpoře vůdců venkovských povstání, kteří v něm spatřovali naplnění svých ideálů o sociální a ekonomické reformě. Jedním z nich byl například Pancho Villa, známý tím, že vedl partyzánskou válku proti statkářům na severu, nebo Emiliano Zapata, zástupce venkovských mesticů a Indiánů. Jejich oddíly postupně ovládaly nejen venkov ale i města. Za těchto podmínek 25. května roku 1911 podal Díaz demisi a emigroval do Paříže.¹⁶

Než se ale Madero ujal prezidentské funkce, uzavřel s Díazem dohodu, ve které se zavázal ponechat beze změn některé instituce z předchozího režimu, jako byl Kongres a armáda. Maderovou vizí bylo vybudovat politiku postavenou

¹¹ Kašpar, O., & Mánková, E. (2009). *Dějiny Mexika* (2. vyd). Nakladatelství Lidové noviny, s. 214

¹² Opatrný, J.(1998). *Amerika v proměnách staletí*. Nakladatelství Libri, s. 450

¹³ Opatrný, J.(1998). *Amerika v proměnách staletí*. Nakladatelství Libri, s. 450

¹⁴ Kašpar, O., & Mánková, E. (2009). *Dějiny Mexika* (2. vyd). Nakladatelství Lidové noviny, s. 222

¹⁵ Kašpar, O., & Mánková, E. (2009). *Dějiny Mexika* (2. vyd). Nakladatelství Lidové noviny, s. 222

¹⁶ Opatrný, J.(1998). *Amerika v proměnách staletí*. Nakladatelství Libri, s. 487

na demokratických hodnotách, která by přinesla rozvoj dalších liberálních stran. Radikální odpůrce porfiriátu tak logicky tento umírněný přístup neuspokojil. Požadovali okamžitou změnu.¹⁷

Mnohým brzy došlo, že program pozemkové reformy, jež si slibovali v plánu ze San Luis Potosí, se jen tak neuskuteční. Rolnická opozice se proto začala soustřeďovat kolem Emiliana Zapaty. Ve státě Morelos poté založil revoluční juntou a své požadavky o pozemkové reformě představil prostřednictvím plánu z Ayaly v listopadu 1911.¹⁸ Zapata sice podnítil jen lokální venkovské obyvatelstvo, jeho hnutí ale ovlivnilo i ostatní a přimělo k organizování dalších povstání, převážně na severu Mexika ve státě Chihuahua. Zde se venkované, včetně amerických žoldáků, sjednotili pod „autoritou charismatického Dorotea Aranga, více známého pod jménem Francisco neboli Pancho Villa,”¹⁹ v jehož službách Martín Luis Guzmán nějaký čas působil, a jehož postava se stala inspirací pro řadu děl.²⁰

Emiliano Zapata spolu s dalšími vůdci se postavili proti Maderovi, označili ho za zrádce a vzbouřili se proti němu. Když se Madero v únoru roku 1913 snažil nepokoje potlačit, generál Victoriano Huerta, pověřený tímto úkolem, se ale obrátil proti němu. Provedl převrat a nařídil Maderovu popravu. Autoritářský Huerta vedl militaristickou politiku, nucenými odvody zdvojnásobil stavy federální armády až na 50 000 mužů a federativní státy spadly pod správu vojenských guvernérů. Jeho vláda však zneklidnila bývalé stoupence Maderova liberálního smýšlení a sjednotili se pod generálem Venustianem Carranzou za významné podpory Spojených států. Huerta navíc vedl probritskou politiku, což nově zvolený americký prezident Woodrow Wilson odmítal podporovat. Huerta sice prosadil reformy hájící práva Indiánů nebo majetkovou daň, pro získání všeobecných sympatií to ale nestačilo. Čelil čím dál více problémům, které prohlubovala občanská válka. V důsledku zrušení dodávky zbraní z USA, jedním z dalších manévrů americké intervenční politiky, situace vyvrcholila natolik, že byl v roce 1914 obsazen Veracruz a federální státy vyhlásily Huertovi válku.

¹⁷ Kašpar, O., & Mánková, E. (2009). *Dějiny Mexika* (2. vyd). Nakladatelství Lidové noviny, s. 229

¹⁸ Opatrný, J.(1998). *Amerika v proměnách staletí*. Nakladatelství Libri, s. 488

¹⁹ Kašpar, O., & Mánková, E. (2009). *Dějiny Mexika* (2. vyd). Nakladatelství Lidové noviny, s. 229

²⁰ Ocampo, A. M. (1993). *Diccionario de escritores mexicanos siglo 20. Desde las generaciones del Ateneo y Novelistas de la Revolución hasta nuestros días. T. 3., G.* Universidad Nacional Autónoma de México, s. 362

Jeho nástupcem se stává Venustiano Carranza, muž známý svým liberálním zaměřením. Za podpory severního Mexika je pověřen funkcí prvního velitele revoluční vlády a armády. „V té době se ovšem opět začaly výrazně zhoršovat vztahy mezi jeho skupinou a rolnickými radikály, jejichž armády se připravovaly k útoku na hlavní město.”²¹ V tomto kontextu přichází na scénu další velké osobnosti, zmíněný Pancho Villa a Álvaro Obregón, kterým navíc rostla popularita díky válečným úspěchům. Pod takovým nátlakem se Carranza bez boje vzdává, opouští hlavní město a utíká do Veracruz. Hlavního města se zmocnil Villa a zapatisté. Nemělo to však dlouhého trvání, jelikož obyvatelé města neprojevili žádnou podporu, a navíc se do centra blížilo vojsko konstitucionalistů v čele s generálem Obregónem.^{22 23}

V říjnu roku 1914 se sešel konvent v Aguascalientes, jehož cílem bylo vyřešit situaci a ustanovit novou vládu pro Mexiko. Mezi zúčastněnými se shromáždili jak představitelé konstitucionalismu vedení Carranzou, tak konvencionisté, tedy stoupenci Villy a Zapaty. Ačkoli skutečnou moc měli Villa a Zapata, konvent požadoval jejich odstoupení. Rozhodl o zvolení konstitucionalisty Eulalia Gutiérreze prozatímním prezidentem republiky a začal se projednávat vládní program se sociálními, ekonomickými a politickými reformami, které revoluce požadovala.²⁴ Výsledek shromáždění nakonec nebyl tolik úspěšný, protože Carranza odmítal uznat jeho svrchovanost a po usazení se ve Veracruz obnovil boje. Podařilo se mu udržet i významnou podporu ze strany generála Obregóna, díky níž v následujícím roce slavil velké úspěchy, především v bojích proti Villovi. Nicméně Carranza nebyl jediný, kdo se proti konventu postavil. „Konvent opustila řada velitelů, kteří jej odmítli uznat, nebo se jím bezúspěšně pokusili manipulovat (Villa), avšak na druhou stranu neuznali ani Carranzu, a tak se původní střet dvou stran či vlád (tj. konventu a Carranzových konstitucionalistů) uplatňujících právo na legitimitu, proměnil v boj mnoha skupin.”²⁵ Situace v Mexiku byla stále

²¹ Opatrný, J.(1998). *Amerika v proměnách staletí*. Nakladatelství Libri, s. 488

²² Kašpar, O., & Mánková, E. (2009). *Dějiny Mexika* (2. vyd). Nakladatelství Lidové noviny, s. 230

²³ Opatrný, J.(1998). *Amerika v proměnách staletí*. Nakladatelství Libri, s. 488

²⁴ Joseph, G. M., & Henderson, T. J. (Eds). (2022). *The Mexico reader: history, culture, politics* (Second edition, revised and updated). Duke University Press. <https://doi.org/10.1515/9781478022978>, s. 295

²⁵ Kašpar, O., & Mánková, E. (2009). *Dějiny Mexika* (2. vyd). Nakladatelství Lidové noviny, s. 232

vyhrocenější. Revoluce se postupně obrátila v „bratrovražedný boj“, ze kterého bylo téměř nemožné vyjít jako vítěz.²⁶

Právě tímto obdobím se zabývá kniha *El águila y la serpiente*, jejíž kapitoly se odehrávají na pozadí událostí přibližně od Maderovy popravky až po odvolání Eulalia Gutiérreze, který byl na základě konventu v Aguascalientes jmenován prozatímním prezidentem. Během této doby se někteří intelektuálové, včetně Josého Vasconcelose a Martína Luisa Guzmána, aktivně podíleli ve vládě, například Guzmán zastával post na ministerstvu války. Avšak zároveň se jedná o moment, kdy se v hlavním městě rozmáhá nekontrolovatelné násilí. Příkladem toho je vražda intelektuála Davida Berlangy na příkaz Francisca Villy, která se stala pro ostatní intelektuály jakýmsi výstražným znamením. Jak Alina Peña Iguarán vysvětluje: „Toto je kritický okamžik pro intelektuální sféru, protože odhalil hlubokou křehkost politické stability intelektuálů, kteří sympatizovali s konventem v Aguascalientes. Mnozí z nich po této události odešli do exilu, jako tomu bylo v případě Martína Luise Guzmána.“²⁷

Poté, co se hlavního města zmocnil generál Obregón, dochází k vůbec těm nejdrsnějším střetům mezi jeho vojskem a rolnickými jednotkami vedenými Villou a Zapatou. Opatrný zmiňuje, že „Obregón navázal úzký kontakt s představiteli anarchistického hnutí v Domu dělníků světa (La casa del Obrero Mundial), považujícími Zapatovy a Villovy vesničany za hrozbu mexické revoluci.“ Roku 1915 pak proti nim za pomoci anarchistických rudých pluků rozpoutal válku.²⁸ Tato válka se odehrávala převážně na severu Mexika, ovládaném Villou. Vrcholným momentem se stala bitva u Celaye v dubnu 1915, která přinesla

²⁶ Kašpar, O., & Mánková, E. (2009). *Dějiny Mexika* (2. vyd). Nakladatelství Lidové noviny, s. 232-233

²⁷ Iguarán, A. P. (2011). Próspero Entre el Águila y la Serpiente la Auto-Representación Del Intelectual en. *The Latin Americanist (Orlando, Fla.)*, 55(1), 93-108. <https://doi.org/10.1111/j.1557-203X.2011.01108.x>, s. 94

Este es un momento crítico para la esfera intelectual ya que manifiesta una profunda fragilidad para la estabilidad política de los letrados que simpatizaron con la Convención de Aguascalientes. A partir de este momento muchos de ellos se exilian, como fue el caso de Guzmán.

²⁸ Opatrný, J.(1998). *Amerika v proměnách staletí*. Nakladatelství Libri, s. 488

jednu z nejtragičtějších porážek Villových jednotek, ztratil zde více než sedm tisíc mužů.²⁹

V důsledku válčení na celém území hospodářství upadalo a prohlubovala se ekonomická krize, na kterou lidé reagovali stávkami a protesty. Kromě toho mezinárodní konflikt na mexicko-americké hranici a mnoho dalších faktorů vedly Carranza k svolání ústavodárského kongresu, až byla 5. února 1917 vyhlášena tzv. ústava z Querétara. Ačkoli byla revoluce formálně u konce, k realizaci jednotlivých opatření, jako byla pozemková reforma nebo znárodnění ropného průmyslu, docházelo postupně. Stejně tak provázely následující desetiletí různé nepokoje vyvolané nevyřešenými spory mezi jednotlivými představiteli. Ti pak většinou skončili násilnou smrtí. V roce 1919 byl zavražděn rolnický vůdce Emiliano Zapata, v květnu 1920 Carranza při své cestě do Veracruz a následně v roce 1923 umírá Francisco Villa, pro své ideály a neustálý boj.³⁰

2.1 AUTOR

Martín Luis Guzmán, jeden z největších mexických literátů, se narodil 6. října roku 1887 do rodiny plukovníka federální armády a zemřel 22. prosince roku 1976 v hlavním městě.³¹ Působil jako významný novinář, intelektuál, diplomat a také stejně jako Mariano Azuela bývá považován za průkopníka nově vznikajícího žánru: románu mexické revoluce.³² Nejvíce se proslavil dílem *El águila y la serpiente*, které je předmětem této práce. Jedná se o román inspirovaný vlastními prožitky z dob revoluce, kdy působil po boku Francisca Villy. Po porážce Severní divize se přesunul do Spojených států a Evropy. Po celý život se věnoval

²⁹ Kašpar, O., & Mánková, E. (2009). *Dějiny Mexika* (2. vyd). Nakladatelství Lidové noviny, s. 233

³⁰ Opatrný, J.(1998). *Amerika v proměnách staletí*. Nakladatelství Libri, s. 488, 489, 772

³¹ Ocampo, A. M. (1993). *Diccionario de escritores mexicanos siglo 20. Desde las generaciones del Ateneo y Novelistas de la Revolución hasta nuestros días. T. 3., G.* Universidad Nacional Autónoma de México, s. 362

³² Rodríguez Coronel, R. (1975). *La novela de la Revolución Mexicana*. Casa de las Américas, s. 7, 8, 252

novinářské profesi, stojí za založením mnoha periodik, týdeníků nebo reklamních společností a roku 1958 mu byla udělena národní cena za literaturu.³³

Pojďme si nyní představit některé významné události v jeho životě, které do jisté míry ovlivnily jeho ideologii a tvorbu. Martín Luis Guzmán se narodil roku 1887 v severním státě Chihuahua a hned ve stejném roce se s rodinou přestěhovali do Ciudad de México za pracovní příležitostí, která se naskytla jeho otci. Byl zde jmenován instruktorem jezdeckví ve vojenské škole. Malý Guzmán začal studovat nejprve v náboženské škole, kde se styl výuky zaměřoval na katechismus. Toto náboženské prostředí ho silně ovlivnilo. Nicméně otec s tím, aby se jeho syn vydal na kněžskou dráhu, nesouhlasil.

Od té chvíle se jeho největším koníčkem a životní vizí stala literatura. Již ve 14 letech vydává své první noviny: *La Juventud*, které pravidelně vycházely ve Veracruz v letech 1899-1903. Po návratu do Ciudad de México Guzmán absolvoval národní přípravnou školu, kde přišel do styku s dalšími mladými lidmi, kteří se stejně jako on zajímali o studium a hájili hodnotu vzdělání. Tyto názory však byly na školách tvrdě potlačované, a proto studenti organizovali demonstrace. Při jedné z nich se jim dokonce podařilo promluvit se samotným generálem Porfiriem Díazem. Paradoxem je, že už od dětství Guzmánovi jeho osobnost imponovala, po osobním setkání se však obdiv vytratil.

Kolem roku 1908 pokračoval ve studiu práv, která dokončil v roce 1913 na Národní mexické univerzitě. Zde se seznámil s Pedrem Henríquezem Ureňou, Alfonsem Reyesem, Antoniem Casem, José Vasconcelosem a dalšími mexickými intelektuály, se kterými se společně účastnili kulturních akcí pořádaných Ateneem de la Juventud.³⁴ Právě v tomto období se začínají formovat jeho politické názory. Klíčovým momentem se stává smrt jeho otce, když roku 1910 umírá v boji proti revolucionářům. Od té doby bude Guzmánův život spjat s politickou činností.³⁵

³³ Ocampo, A. M. (1993). *Diccionario de escritores mexicanos siglo 20. Desde las generaciones del Ateneo y Novelistas de la Revolución hasta nuestros días. T. 3., G.* Universidad Nacional Autónoma de México, s. 362

³⁴ Herrera, J. F. et al. Espacio literario. Martín Luis Guzmán (segunda edición). *Universidad Autónoma de Nuevo León*. <http://cdigital.dgb.uanl.mx/la/1020153087/1020153087.PDF>, s. 4-5

³⁵ Ocampo, A. M. (1993). *Diccionario de escritores mexicanos siglo 20. Desde las generaciones del Ateneo y Novelistas de la Revolución hasta nuestros días. T. 3., G.* Universidad Nacional Autónoma de México, s. 362

Horacio Legrás dáva do kontrastu případ Alfonse Reyese, jehož rodinu postihl podobný osud. „Na rozdíl od Alfonse Reyese, jehož otcova smrt (rovněž důstojníka federální armády) od aktivní politiky navždy odradila, život Martína Luise Guzmána je protkán řadou kulturních aktivit a revoluční politikou.“³⁶

Hned v následujícím roce 1911 vstoupil do „Atenea de la Juventud“³⁷, spolku mladých mexických intelektuálů, kteří organizovali různé sešlosti a veřejné debaty, kde například četli a rozebírali literární klasiky.³⁸ „V těchto souvislostech se těmto intelektuálům otevřela mexická revoluce jako příležitost, aby jako kulturní vůdci a dědicové duchovního bohatství mohli uskutečnit projekt duchovního zdokonalení společnosti, a tím civilizovat Mexiko tak, aby se vyrovnalo velkým kulturním mocnostem.“³⁹ Sám Vasconcelos prohlásil činnost Atenea za “intelektuální revoluci”, která probíhala paralelně s tou ozbrojenou.⁴⁰

Cílem zmíněné skupiny tedy nebyl ani tak politický, jako spíše kulturní rozvoj. Primárně měla hájit především zájmy intelektuální. Martín Luis Guzmán se

³⁶ Legrás, H. (2003). Martín Luis Guzmán: el viaje de la revolución. MLN, 118(2), 427-454. <https://doi.org/10.1353/mln.2003.0046>, s. 427

A diferencia de Alfonso Reyes, la muerte de cuyo padre (oficial también en el ejército federal) lo alejó para siempre de la política activa, Martín Luis Guzmán teje su vida en el entramado de la actividad cultural y la política revolucionaria.

³⁷ Ocampo, A. M. (1993). *Diccionario de escritores mexicanos siglo 20. Desde las generaciones del Ateneo y Novelistas de la Revolución hasta nuestros días. T. 3., G.* Universidad Nacional Autónoma de México, s. 362

³⁸ Kašpar, O., & Mánková, E. (2009). Dějiny Mexika (2. vyd). Nakladatelství Lidové noviny, s. 287

³⁹ Iguarán, A. P. (2011). Próspero Entre el Águila y la Serpiente la Auto-Representación Del Intelectual en. *The Latin Americanist (Orlando, Fla.)*, 55(1), 93-108. <https://doi.org/10.1111/j.1557-203X.2011.01108.x>, 98

En estos términos la Revolución Mexicana se abre para estos intelectuales como una oportunidad coyuntural que como líderes culturales y herederos de la riqueza espiritual del ideal que representa Próspero, pueden concretar el proyecto del mejoramiento espiritual de la sociedad y por ende civilizar a México para estar a la altura de las grandes potencias culturales.

⁴⁰ Iguarán, A. P. (2011). Próspero Entre el Águila y la Serpiente la Auto-Representación Del Intelectual en. *The Latin Americanist (Orlando, Fla.)*, 55(1), 93-108. <https://doi.org/10.1111/j.1557-203X.2011.01108.x>, s. 97

ale aktivně věnoval mexické politice, i ve svých esejích a románech, čímž se od ostatních členů do jisté míry odlišoval.⁴¹

Jakmile vypukla revoluce přidal se k tzv. “anti-reeleccionismu” (proti Díazovu znovuzvolení) a v následujícím roce se jako delegát maderistů zúčastnil sjezdu Pokrokové ústavní strany. Už jako mladý právník nastoupil do mexických novin *El Imparcial* na pozici redaktora, později společně s Albertem Panim, jeho přítelem z Atenea, působil jako tajemník na nedávno založené Mexické lidové univerzitě. Také učil na vyšší obchodní škole (*Escuela Superior de Comercio*).^{42 43}

Během boje proti Huertovi spolupracoval s Venustianem Carranzou a působil jako jeho vyslanec u Pancha Villy. Tehdy se rozhodl ve službách Pancha Villy zůstat a přidat se k severním revolucionářům. Na základě těchto zážitků později vznikla jeho nejznámější díla: *El águila y la serpiente* (Orel a had), *Memorias de Pancho Villa* a *La sombra del caudillo*, všechna inspirovaná událostmi z tohoto období.⁴⁴

Poté, co byl Victoriano Huerta poražen, se měl Martín Luis Guzmán setkat s Carranzou v hlavním městě Mexiku, kde byl však v září 1914 zatčen a následně vězněn.⁴⁵ Propuštěn byl až na základě rozhodnutí konventu v Aguascalientes. Politická nestabilita v zemi ho donutila Francisca Villu opustit a přes New York, kde vydal svou první knihu *La Querrela de México* odejít do exilu, v jeho případě do Španělska.

V roce 1916 se vrátil do New Yorku, kde jako vedoucí redakce španělsky psaného časopisu *El Gráfico* publikoval články, které později vydal v souboru

⁴¹ Rodríguez Coronel, R. (1975). *La novela de la Revolución Mexicana*. Casa de las Américas, s. 246

⁴² Legrás, H. (2003). Martín Luis Guzmán: el viaje de la revolución. *MLN*, 118(2), 427-454. <https://doi.org/10.1353/mln.2003.0046>, s. 427, 428

⁴³ Ocampo, A. M. (1993). *Diccionario de escritores mexicanos siglo 20. Desde las generaciones del Ateneo y Novelistas de la Revolución hasta nuestros días. T. 3., G.* Universidad Nacional Autónoma de México, s. 362

⁴⁴ Joseph, G. M., & Henderson, T. J. (Eds). (2022). *The Mexico reader: history, culture, politics* (Second edition, revised and updated). Duke University Press. <https://doi.org/10.1515/9781478022978>, s. 295

⁴⁵ Herrera, J. F. et al. Espacio literario. Martín Luis Guzmán (segunda edición). *Universidad Autónoma de Nuevo León*. <http://cdigital.dgb.uanl.mx/la/1020153087/1020153087.PDF>, s. 4-5

A orillas del Hudson.⁴⁶ Atentát na Caranzu mu umožnil návrat do své rodné země.⁴⁷ Zde převzal redakci deníku *El Mundo* a nastoupil jako poslanec do policejního sboru Národní kooperativní strany.⁴⁸ Politická situace se však v Mexiku stále neuklidnila, a proto byl nucen zemi znovu opustit poté, co odmítl přijmout Plutarca Eliáse Callese za nástupce Ávara Obregóna v prezidentském úřadu.

Vydal se tedy zpět do Španělska, kde se stal členem správní rady madridských novin *El Sol* a *La Voz*.⁴⁹ Zde vydává knihu *El águila y la serpiente*, která, jak zmiňuje Legrás, „však vypráví o dobách mnohem dřívějších, letech 1911-1914, k nimž se bude Guzmánovo vyprávění pokaždé vracet, aby ztvárnilo dějiny moderního Mexika.”⁵⁰ Během tohoto druhého exilového období také začal pracovat na *Memorias de Pancho Villa*. Svoje texty posléze posílal zpět do Mexika, kde se objevovaly v časopise *El Universal* (na pokračování). Stejným způsobem vznikl i další román *La sombra del caudillo*.

Ve Španělsku pobýval až do roku 1936. Vrátil se tedy krátce před tím, než vypukla španělská občanská válka. Od svého návratu do Mexika se až do konce života věnoval žurnalistice. Vedl literární časopis *Romance*, stal se zakladatelem časopisu *Tiempo*. Za svou celoživotní práci byl odměněn řadou titulů, v roce 1954 mu byl udělen akademický titul v oblasti jazyka a v roce 1958 národní cena

⁴⁶ Ocampo, A. M. (1993). *Diccionario de escritores mexicanos siglo 20. Desde las generaciones del Ateneo y Novelistas de la Revolución hasta nuestros días. T. 3., G.* Universidad Nacional Autónoma de México, s. 362

⁴⁷ Herrera, J. F. et al. Espacio literario. Martín Luis Guzmán (segunda edición). *Universidad Autónoma de Nuevo León*. <http://cdigital.dgb.uanl.mx/la/1020153087/1020153087.PDF>, s. 4-5

⁴⁸ Ocampo, A. M. (1993). *Diccionario de escritores mexicanos siglo 20. Desde las generaciones del Ateneo y Novelistas de la Revolución hasta nuestros días. T. 3., G.* Universidad Nacional Autónoma de México, s. 362

⁴⁹ Mena, S. L. (2012). *Martín Luis Guzmán. Biografía*. Alicante : Biblioteca Virtual Miguel de Cervantes. “nečíslováno” <https://www.cervantesvirtual.com/nd/ark:/59851/bmc2n5p7>

⁵⁰ Legrás, H. (2003). Martín Luis Guzmán: el viaje de la revolución. *MLN*, 118(2), 427-454. <https://doi.org/10.1353/mln.2003.0046>, s. 428

El águila y la serpiente recuenta sin embargo años muy anteriores, los años 1911-1914, que son además los años a los que la narrativa de Guzmán volverá siempre para construir la historia del México moderno.

za literaturu.⁵¹ Později v letech 1970-1976 působil jako člen Senátu.⁵² Martín Luis Guzmán zemřel 23. prosince 1976 ve věku 89 let. Dodnes je v mexické kultuře vnímán jako symbol národní inteligence a spisovatel, který skrze svou literaturu dokázal vykreslit charakteristické rysy mexického národa.⁵³

2.1.1 DÍLO

Martín Luis Guzmán je autorem rozsáhlého literárního díla, které zahrnuje jak romány, povídky, životopisy, eseje, překlady, kroniky a kritiky, tak četné příspěvky do novin a časopisů. Ocampo tvrdí, že za pozornost stojí především skutečnost, že se jedná o literaturu nabízející čtenáři rozsáhlý literárně historický obraz. „Jeho tvorba vyniká především tím, že je dílem jednoho z nejhodnotnějších interpretů mexické revoluce, rozsáhlou nástěnnou malbou, jež na poli literatury osvětluje celou revoluční epopej. Ideologicky angažovaný Guzmán byl kronikářem, soudcem i aktérem revolučního dramatu.“⁵⁴

Guzmán začíná jako esejista, v roce 1915 vydává svoje první dílo *La querrela de México*. Další dílo pocházející z roku 1920 je rovněž esejistické. *A orillas del Hudson* nabízí rozmanitý soubor různých typů textů jako básně v próze, kritiky nebo politické eseje, které vznikly v New Yorku při Guzmánově pobytu v USA. Druhou etapu Guzmánovy tvorby reprezentují knihy, které napsal o revolučních událostech v letech 1910-1920. Jedná se o jeho vůbec nejslavnější díla: *El águila y la serpiente* (1928), *La sombra del caudillo* (1929) a *Memorias de Pancho Villa*.

⁵¹ Ocampo, A. M. (1993). *Diccionario de escritores mexicanos siglo 20. Desde las generaciones del Ateneo y Novelistas de la Revolución hasta nuestros días. T. 3., G.* Universidad Nacional Autónoma de México, s. 362

⁵² Mena, S. L. (2012). *Martín Luis Guzmán. Biografía*. Alicante : Biblioteca Virtual Miguel de Cervantes. “nečíslováno” <https://www.cervantesvirtual.com/nd/ark:/59851/bmc2n5p7>

⁵³ Herrera, J. F. et al. Espacio literario. Martín Luis Guzmán (segunda edición). *Universidad Autónoma de Nuevo León*. <http://cdigital.dgb.uanl.mx/la/1020153087/1020153087.PDF>, s. 4-5

⁵⁴ Ocampo, A. M. (1993). *Diccionario de escritores mexicanos siglo 20. Desde las generaciones del Ateneo y Novelistas de la Revolución hasta nuestros días. T. 3., G.* Universidad Nacional Autónoma de México, s. 362

..pero sobresale sobre todo, por ser la obra de uno de los más vigorosos intérpretes de la Revolución Mexicana, vasto mural que ilumina, en el campo de la literatura, toda la epopeya revolucionaria. Guzmán, comprometido ideológicamente, fue cronista, juez y actor del drama revolucionario.

Knihou *El águila y la serpiente*, společně s románem *Los de abajo* od Mariana Azuely zahajuje sérii tzv. románů revoluce.⁵⁵ Ale „více než románem je *El águila y la serpiente* vyprávěním nebo spíše souborem vyprávění o autorových příhodách z revoluce, v němž se jako téměř ve všech dílech tohoto druhu objevuje vlastní obhajoba ospravedlňující osobní zásahy do tohoto ozbrojeného hnutí,”⁵⁶ zdůrazňuje José Luis Martínez.

2.2 ROMÁN MEXICKÉ REVOLUCE

Mexická kultura 20. století byla po filosofické a umělecké stránce ovlivněna různými aspekty, jednak to byly modernismus a pozitivismus, které si uchovaly svůj vliv z předchozího století, jednak s novým stoletím přišla i vlna politické nespokojenosti, v kontextu doznívajícího porfiriátu a důsledků revoluce. Tyto vlivy se začaly promítat do literatury v podání nově vznikajícího žánru, a sice “revolučního románu.”⁵⁷ Jak tvrdí Rogelio Rodríguez Coronel: „Jako každý kulturní výtvar se i román mexické revoluce rodí v nerozlučném spojení s historickými a literárními okolnostmi, které ho podněcují a determinují. Jeho přítomnost odhaluje rozpory buržoazně demokratického revolučního procesu, který v této společnosti rozpoutal tvrdý ideologický boj.”⁵⁸

⁵⁵ Rodríguez Coronel, R. (1975). *La novela de la Revolución Mexicana*. Casa de las Américas, s. 246, 247

⁵⁶ Rodríguez Coronel, R. (1975). *La novela de la Revolución Mexicana*. Casa de las Américas, s. 247

Más que una novela, *El águila y la serpiente* es un relato o un grupo de relatos de las experiencias revolucionarias de su autor que, al igual que casi todas las obras de esta naturaleza, tiene mucho de alegato personal para justificar las intervenciones personales en aquel movimiento armado.

⁵⁷ Kašpar, O., & Mánková, E. (2009). *Dějiny Mexika* (2. vyd). Nakladatelství Lidové noviny, s. 277

⁵⁸ Rodríguez Coronel, R. (1975). *La novela de la Revolución Mexicana*. Casa de las Américas, s. 7
Como toda creación cultural, la novela de la Revolución Mexicana nace indisolublemente unida a circunstancias históricas y literarias que la nutren y determinan. Su presencia revela las contradicciones de un proceso revolucionario democrático, burgués que desata una enconada lucha ideológica en el seno de aquella sociedad.

Jinými slovy tento nový druh žánru lze charakterizovat jako román popisující události z dob revolučních. Vůči samotnému konfliktu pak ale román mexické revoluce jako takový přichází na scénu až s několikaletým zpožděním. Výjimkou je dílo *Los de Abajo*, které vychází v roce 1915, a zahajuje tak sérii nově vznikajícího žánru. Nicméně skutečná vlna přichází až roku 1926, když vychází kniha *El águila y la serpiente*. Ve společnosti to vyvolalo velký zájem, což vedlo k připomenutí si Azuelova románu, který poté znovu vychází na stránkách časopisu *El Universal*.⁵⁹

Mezi nejvýznamnějšími autory reprezentující toto období bychom mohli jmenovat, již zmíněného Azuelu, dále samozřejmě Martína Luise Guzmána, Josého Rubéna Romera nebo Josého Mancisidora.⁶⁰ Jak Rafael Olea Franco zdůrazňuje:

Mexická revoluce byla štedrá v počtu kulturních osobností, které plnily dvě vzájemně se doplňující funkce: na jedné straně jako aktivní účastníci ozbrojeného boje, na druhé straně jako privilegovaní očití svědkové, kteří byli schopni tyto události tvůrčím způsobem zaznamenat prostřednictvím různých literárních forem. Román mexické revoluce je do značné míry výsledkem této dvojí činnosti, jako v případě dvou našich největších uměleckých představitelů: Mariana Azuely a Martína Luise Guzmána.⁶¹

V rámci amerického kontinentu má tato literatura vcelku zvláštní postavení, vzhledem k tomu, že na jiných místech nebyla v té době potřeba vyjadřovat v umění revoluční proces a zabývat se příčinou jeho vzniku. Tento společenský rozkol tak

⁵⁹ Bruce-novoa, J. (1991). La novela de la Revolución Mexicana: la topología del final. *Hispania*, 74(1), 36. <https://doi.org/10.2307/344531>, s. 36

⁶⁰ Dessau, A. (1973). *La novela de la Revolución Mexicana*. Colección popular - Fondo de Cultura Económica, s. 17, 11

⁶¹ Olea Franco, R. (2007). Reflejos de Obregón en la obra de Martín Luis Guzmán. *Connotas. Revista de Crítica y Teoría Literarias*, (8), 9-27. <https://doi.org/10.36798/critlit.v0i08.213>, s. 10

La Revolución Mexicana fue pródiga en la producción de personajes de la cultura que cumplieron dos funciones complementarias: por un lado, como participantes activos en la lucha armada; por otro, como testigos privilegiados que pudieron registrar creativamente estos hechos mediante diversas formas literarias. ...novela de la Revolución Mexicana es producto de esa doble actividad, como sucede en el caso de dos de nuestros más altos exponentes artísticos: Mariano Azuela y Martín Luis Guzmán.

výrazně přispěl k tomu, že odklon od tradičních forem románu byl v Mexiku výrazně prudší než v jiných zemích.⁶² Dessau tvrdí, že vývoj mexické narativy směřuje „od kostumbrismu ke "kritickému" realismu. Kritika revoluce (v nejširším slova smyslu) a snaha o dosažení "kritického" realismu tvoří uměleckou problematiku románu mexické revoluce.”⁶³

Proto se autoři revolučního románu zabývají ve svých dílech více těmi sociálními konflikty, než milostnými jako tomu bylo v druhé polovině 19. století. I v případě *El águila y la serpiente* si můžeme všimnout, že se autor záměrně jakýmkoli popisům milostných scén zcela vyhýbá a pokud se o lásce mluví, tak jako prostředku k intrikám. Tento fakt ilustruje ukázka hned z první kapitoly, kde se popisuje vztah mezi doktorem Dussartem a krásnou Severoameričankou, o které se výprava později dozvídá, že je Huertovou špiónkou.⁶⁴

„Se explicaba también —por lo menos en parte— la actitud, complaciente en extremo, con que disfrutaba de la asidua compañía del doctor (compañía a todas luces inocente y bien intencionada)”⁶⁵

(A vysvětlilo by se také, alespoň částečně, její chování a pak způsob, jakým využívala doktorovy společnosti, společnosti v každém směru naprosto nevinné a dobře myšlené.)⁶⁶

⁶² Dessau, A. (1973). *La novela de la Revolución Mexicana*. Colección popular - Fondo de Cultura Económica, s. 17, 11

⁶³ Dessau, A. (1973). *La novela de la Revolución Mexicana*. Colección popular - Fondo de Cultura Económica, s. 16, 17

..el camino del costumbrismo al realismo "crítico", cuya representación de la sociedad emana de una generalización teórica basada en una concepción del mundo. La crítica (en el sentido más amplio) de la Revolución y el afán de lograr un realismo "crítico" constituyen la problemática artística de la novela de la Revolución Mexicana.

⁶⁴ Portal, M. (1980). *Proceso narrativo de la Revolución mexicana*. Espasa-Calpe S. A, s. 115

⁶⁵ Internet Archive. (2016). *El águila y la serpiente : Guzmán, Luis Martín*. <https://ia800907.us.archive.org/28/items/ElAguilaYLaSerpienteGuzmanMartinLuis18871976/El%20aguila%20y%20la%20serpiente%20-%20Guzman%2C%20Martin%20Luis%2C%201887-1976.pdf>, s. 21

⁶⁶ Guzmán, M. L. (1947). *Orel a Had*. Práce, s. 17

Dalším odrazem tohoto společenského konfliktu je skutečnost, že spisovatelé románu mexické revoluce často proměňují svého protagonistu v kolektivní postavu, kde se pozornost upírá na celou společenskou masu.⁶⁷ Martín Luis Guzmán je však v tomto ohledu výjimkou. „Pro spisovatele je to právě jednotlivec, kdo vytváří revoluci, a proto účast mas ignoruje. Pokud se v jeho díle objeví, tak v podobě odcizených a brutalizovaných davů,”⁶⁸ zdůrazňuje Coronel. K takovému setkání mezi vypravěčem a revoluční masou dochází při společné cestě vlakem. Chování svých spolucestujících pak Guzmán popisuje takto:

En mi coche, muchos pasajeros habían acampado a lo largo del pasillo con igual libertad que si anduvieran por el monte. Los racimos de cuerpos humanos — cuerpos tumbados boca arriba, boca abajo; cuerpos acurrucados de través; cuerpos en cuclillas; cuerpos puestos unos contra otros, o trabados entre sí— cerraban el paso tan concienzudamente, que para ir de un extremo del coche al otro era preciso resolverse a saltar por sobre espaldas y cabezas, o bien escalar cerros de cajas, de canastos, de frazadas, todo con inverosímiles equilibrios sobre los respaldos o de brazo en brazo de los asientos. Y esto de acampar en pleno tren, con descuido de las consideraciones individuales reciprocas, no parecía conocer más límite que el de las necesidades inmediatas de cada uno. Había hasta quienes encendían lumbre, improvisando braseros con pedazos de hojalata, sobre los restos del terciopelo de los cojines. Y asimismo había los que no querían esperar si encontraban cerradas las puertas de los excusados. Esos cogían para su uso el sitio más próximo.⁶⁹

(V mém voze se hodně cestujících utábořilo po celé délce chodby. Skupinky lidských těl, těl položených na zemi ústy nahoru i ústy dolů, těl skrčených napříč, těl v dřepu, těl opřených jedno o druhé nebo spolu všelijak propletených, uzavíraly

⁶⁷ Rodríguez Coronel, R. (1975). *La novela de la Revolución Mexicana*. Casa de las Américas, s. 7-13

⁶⁸ Rodríguez Coronel, R. (1975). *La novela de la Revolución Mexicana*. Casa de las Américas, s. 29
Para el novelista, el individuo es el que hace la Revolución y, por ello, ignora la participación de las masas. Cuando estas aparecen en su obra, lo hacen en forma de muchedumbres enajenadas y embrutecidas.”

⁶⁹ Internet Archive. (2016). *El águila y la serpiente : Guzmán, Luis Martín*. <https://ia800907.us.archive.org/28/items/ElAguilaYLaSerpienteGuzmanMartinLuis18871976/El%20aguila%20y%20la%20serpiente%20-%20Guzman%2C%20Martin%20Luis%2C%201887-1976.pdf>, s. 142, 143

cestu tak dobře, že kdyby člověk byl chtěl projít z jednoho konce vozu na druhý, musel by buď skákat po ubohých zádech a lebkách nebo přelézat hory beden, velikých košů a vlněných příkrývek. Nikdo nebral ohled na druhého. Byli i někteří, kteří rozdělali oheň na zbytcích sametu sedadlových polštářů, používající při tom kusů plechu jako podložky. A někteří dokonce, našli-li dveře záchodu zavřené, nechtějíc čekat, vykonali svou potřebu tam, kde se jim to právě hodilo.)⁷⁰

Cestující zde ztvárňují neorganizovanou masu kontrastující s intelektuálním světem Martína Luise Guzmána. Na ukázce je pozoruhodné sledovat Guzmánův vztah k těmto nižším třídám, který se na přenesené úrovni stává střetem mezi intelektuální a lidovou vrstvou. Když se „tyto dva společenské charaktery (lidový a vzdělaný) na několik okamžiků ocitnou v jednom voze, vytváří to hlubokou neslučitelnost,“⁷¹ tvrdí Alina Peña Iguarán.

Dav se dostává do prostorů za běžných okolností kontrolovaných vzdělanou třídou, ať už je to například město, (když se řítí do ulic, aby si zajistili co nejlepší místo k přespání), nebo vagony první třídy, čímž se narušují ustálená schémata a představy o společenském řádu. Revoluční chaos přesahuje veškeré normy chování a prostory, jakým je třeba vlak slouží k vyjádření pochybností nad dosud platným společenským řádem, neboť zde neexistují rozdíly ani mezi lidmi a vlakovými prostory.⁷²

A la destrucción —o, al menos, al deterioro profundo— del mecanismo material, del cuerpo del útil, correspondía un abajamiento, un deterioro de la espiritualidad de quienes todavía usaban el útil venido a menos. El tono de la vida a bordo del tren significaba por dondequiera un retorno a lo primitivo... Había desaparecido, como consecuencia de lo anterior, la distinción entre personas y fardos: en algunos lugares iban hacinados, casi como bultos, los hombres, las mujeres,

⁷⁰ Guzmán, M. L. (1947). *Orel a Had*. Práce, s.126

⁷¹ Iguarán, A. P. (2011). Próspero Entre el Águila y la Serpiente la Auto-Representación Del Intelectual en. *The Latin Americanist (Orlando, Fla.)*, 55(1), 93-108. <https://doi.org/10.1111/j.1557-203X.2011.01108.x>, 103

Dos personajes sociales (el popular y el letrado) se encuentre por algunos momentos en el mismo carro produciendo una profunda incompatibilidad.

⁷² Iguarán, A. P. (2011). Próspero Entre el Águila y la Serpiente la Auto-Representación Del Intelectual en. *The Latin Americanist (Orlando, Fla.)*, 55(1), 93-108. <https://doi.org/10.1111/j.1557-203X.2011.01108.x>, 102, 103

los niños....Pero más quizá que esto, había desaparecido el cúmulo de distinciones que atan el sentimiento del decoro del cuerpo a las naciones de silla, de mesa, de cama.⁷³

(Zničené vozy odpovídaly zničenosti těch, kteří jimi museli jet....Nebylo také vůbec žádného rozdílu mezi lidmi a mezi zavazadly. Na některých místech byly nahromaděny téměř jak balíky, mužové, ženy i děti....A pak byl také smazán jakýkoliv rozdíl mezi tím, co by mohla být židle, stůl, či postel.)⁷⁴

Důvod, proč autor nevěnuje příliš pozornosti venkovskému obyvatelstvu a když ano, tak ho znázorňuje výše zmíněným způsobem, vysvětluje Sofía Tierno Tejera následovně: „Tento spisovatel sdílel s mnoha dalšími intelektuály své doby myšlenku "intelektuální aristokracie", privilegované, vzdělané a vyvolené třídy, která povede velké a složité společnosti.”⁷⁵ Na základě této skutečnosti tvrdí, že to mohl být důvod, proč se Guzmán ve svých románech zabývá především velkými postavami revoluce.⁷⁶ Po ideologické stránce byl silně ovlivněn myšlenkami Atenea de la Juventud, jehož programem bylo pomocí rozvoje vědy a literatury dosáhnout obnovení národního ducha. Klade proto velký důraz na vzdělání, s jehož rozvojem věří ve zlepšení společnosti.⁷⁷

Obecně je pro román mexické revoluce propojení historie a fikce a dokonce didaktického záměru charakteristické. Spojením s historií se snaží nabídnout realistické zobrazení společenských poměrů v zemi, didaktický charakter zase

⁷³ Internet Archive. (2016). *El águila y la serpiente : Guzmán, Luis Martín*. <https://ia800907.us.archive.org/28/items/ElAguilaYLaSerpienteGuzmanMartinLuis18871976/El%20aguila%20y%20la%20serpiente%20-%20Guzman%2C%20Martin%20Luis%2C%201887-1976.pdf>, s. 142

⁷⁴ Guzmán, M. L. (1947). *Orel a Had*. Práce, s.126

⁷⁵ Tierno Tejera, S. (2011). *Historia y ficción en Martín Luis Guzmán*. Alicante : Biblioteca Virtual Miguel de Cervantes. “nečíslováno” <https://www.cervantesvirtual.com/nd/ark:/59851/bmcgt663>
Este escritor comparte con muchos otros intelectuales de su época la idea de «aristocracia intelectual», de una clase privilegiada, culta y elegida, que dirija las grandes y complejas sociedades.

⁷⁶ Tierno Tejera, S. (2011). *Historia y ficción en Martín Luis Guzmán*. Alicante : Biblioteca Virtual Miguel de Cervantes. “nečíslováno” <https://www.cervantesvirtual.com/nd/ark:/59851/bmcgt663>

⁷⁷ Iguarán, A. P. (2011). Próspero Entre el Águila y la Serpiente la Auto-Representación Del Intelectual en. *The Latin Americanist (Orlando, Fla.)*, 55(1), 93-108. <https://doi.org/10.1111/j.1557-203X.2011.01108.x>, s. 96, 97

přináší přímý postoj autorů a dává možnost různým společenským vrstvám se zamyslet nad vlastními problémy. Téměř všechny revoluční romány zprostředkovávají názory svých autorů a jejich ideologický postoj pak do určité míry ovlivňuje realistický obraz, který podávají.⁷⁸

Vztáhneme-li tuto skutečnost konkrétně na román *El águila y la serpiente*, spojení s historií ztěžuje žánrovou klasifikaci. Jinými slovy, je otázkou, zda se jedná spíše o “dokumentární literaturu”, “svědeckou literaturu” nebo “literární publicistiku”. Vzhledem k tomu, že se stírají rozdíly mezi tím, co je historie a co je fikce, nedá se s jistotou přesně určit, které pasáže jsou autobiografické, které biografické a co je produktem autorovy fantazie.⁷⁹

Po formální stránce se dílo podobá novinářským textům. Text zachovává určitou vnitřní jednotu a logickou posloupnost. Stejně tak se v románu objevuje tendence epizodického členění, příběh se skládá z rámců, které dokumentují jednotlivé události.⁸⁰ Horacio Legrás pro tyto epizody raději používá výraz “snímky”, protože podle něj: „umožňují odhalit optické nevědomí epochy jako na fotografií.”⁸¹ S tím souvisí i fakt, že se většina autorů, včetně Martína Luise Guznáma, celý svůj život věnovali novinářské činnosti. Mimo to většina románů nejprve vycházela na pokračování v novinách. Stejným způsobem bylo publikováno i dílo *El Águila y la Serpiente*.⁸²

Souvisejícím prvkem je důraz na dokumentární charakter textu. Román sleduje proměnu společnosti a zkoumá vlivy, které ji k ní nutí. Podle Coronela

⁷⁸ Rodríguez Coronel, R. (1975). *La novela de la Revolución Mexicana*. Casa de las Américas, s. 70-73

⁷⁹ Foster, D. W. (1989). Escrutando el texto de la revolución; "El águila" y "La serpiente" de Martín Luis Guzmán. *Revista de crítica literaria latinoamericana*, 15(30), 79-90. <https://doi.org/10.2307/4530456>, s. 81

⁸⁰ Marco Gonzalez, A. (2019). La novela de la Revolución Mexicana y el cancionero popular: confluencias. *Anales de Literatura Hispanoamericana*. 48, 265-284. <https://doi.org/10.5209/alhi.66795>, s. 272

⁸¹ Legrás, H. (2003). Martín Luis Guzmán: el viaje de la revolución. *MLN*, 118(2), 427-454. <https://doi.org/10.1353/mln.2003.0046>, s. 433

en tanto permiten como en una fotografía revelar el inconsciente óptico de una época-"instantáneas."

⁸² Rodríguez Coronel, R. (1975). *La novela de la Revolución Mexicana*. Casa de las Américas, s. 7-13

„tento posun ve způsobu vyprávění vytváří sled záběrů nesoucích prvky děje, který mění kompozici díla ve svébytnou montáž, snadno identifikovatelnou s kinematografickou strukturou, která spisovateli nebyla cizí díky neustálé přítomnosti filmové kamery na scéně boje.”⁸³

2.3 VYPRAVĚČ JAKO SVĚDEK UDÁLOSTÍ

S ohledem na “dokumentární” povahu textu a cíl vypravěče vykreslit nám co nejdůvěryhodněji revoluční scénu, nás nepřekvapí hojné užití lexika vyjadřující smyslové vjemy, které autor jakožto pozorovatel revoluce pocítuje. Popisy krajiny, osob, věcí jsou založené na opakování predikátů nejčastěji typu: “vidět, sledovat, slyšet, poslouchat.” Nalezneme je prakticky na každé stránce textu, často bývají také obohaceny o přísudky jako například: “pozorovat, vnímat, uvažovat, studovat, zjišťovat”, které pak nabývají jak doslovného, tak metaforického významu.⁸⁴ Příkladem může být situace, když se Martín Luis Guzmán poprvé setkává s Venustianem Carranzou. Společnou večeři popisuje následovně:

La cena, excelente por sus manjares e interesantísima por los individuos que ponía en contacto, no logró hacernos hablar mucho ni a Pani ni a mí. Más bien nos dedicamos a ver, oír y gustar. Yo, desde luego, no dejé de fijarme en ciertos detalles que para la edificación de un rebelde primerizo suponían alguna importancia.⁸⁵

⁸³ Rodríguez Coronel, R. (1975). *La novela de la Revolución Mexicana*. Casa de las Américas, s. 12. Este vuelco en el modo narrativo produce una sucesión de cuadros portadores de elementos de la trama que convierte la composición de la obra en un montaje peculiar, fácilmente identificable con la estructura cinemato-gráfica, de la que no era ajeno el novelista por la presencia constante de la cámara de filmación en el escenario de lucha.

⁸⁴ Foster, D. W. (1989). Escrutando el texto de la revolución; "El aguila" y "La serpiente" de Martin Luis Guzman. *Revista de crítica literaria latinoamericana*, 15(30), 79-90. <https://doi.org/10.2307/4530456>, s. 83

⁸⁵ Internet Archive. (2016). *El águila y la serpiente : Guzmán, Luis Martín*. <https://ia800907.us.archive.org/28/items/ElAguilaYLaSerpienteGuzmanMartinLuis18871976/El%20aguila%20y%20la%20serpiente%20-%20Guzman%2C%20Martin%20Luis%2C%201887-1976.pdf>, s. 63

(Večeře, úžasná, pokud se týkalo jídel, a velice zajímavá tím, že shromáždila tolik znamenitých lidí, nám nedovolila, ani Panimu ani mně, abychom se nějak rozhovořili. Mnohem více jsme se věnovali pozorování, naslouchání a ochutnávání.)⁸⁶

Text je dále strukturován výrazy: „Zpozoroval jsem, že ... což se mi zdálo dobré. Zjistil jsem, že ... Přišel jsem na to, že .. A nakonec objevil jsem, že ... “⁸⁷

Jak je z ukázky zřejmé, autor jednak situaci popisuje a zároveň se nad ní sám zamýšlí. Tímto způsobem umožňuje čtenáři prožívat románové události z pohledu postavy, která děj přímo sleduje a zažívá. Tím, že vypravěč sdílí své osobní zkušenosti, dojmy a emocionální reakce na události, přispívá k autenticitě a realismu příběhu.⁸⁸

Svědectví má v románu hlavní funkci; zobrazit historii a na jejích postavách ukázat selhání. Jinými slovy podle Guzmána jsou to vůdci, kdo jsou zodpovědní za to, v co se revoluce obrátila.⁸⁹ Samotný vztah intelektuála k revoluci pak znázorňuje epizoda s názvem “La carrera en las sombras” (Jízda v temnotách), kde, aby mohl Guzmán dále v cestě vlakem pokračovat, nabízí mu Buelna pohodlnější a rychlejší variantu-svůj vlak, jemuž přezdívá “létací mašina”. Cesta se záhy mění v strastiplnou jízdu, když se uprostřed noci, prakticky bez žádného osvětlení, řítí strmými srázy. V jistém momentu se přes hluk lokomotivy ani nejsou schopni dorozumět:⁹⁰

Llegó un momento en que Buelna y yo no pudimos ya hablar. El motor, dueño integro de su ritmo de máquina perfecta, se enardeció con su propio impulso, se entregó a la realización de aquella hora suya. La "máquina voladora" volaba

⁸⁶ Guzmán, M. L. (1947). *Orel a Had*. Práce, s. 63

⁸⁷ Guzmán, M. L. (1947). *Orel a Had*. Práce, s. 63

⁸⁸ Foster, D. W. (1989). Escrutando el texto de la revolucion; "El aguila" y "La serpiente" de Martin Luis Guzman. *Revista de crítica literaria latinoamericana*, 15(30), 79-90. <https://doi.org/10.2307/4530456>, s. 84

⁸⁹ Iguarán, A. P. (2011). Próspero Entre el Águila y la Serpiente la Auto-Representación Del Intelectual en. *The Latin Americanist (Orlando, Fla.)*, 55(1), 93-108. <https://doi.org/10.1111/j.1557-203X.2011.01108.x>, s. 97

⁹⁰ Legrás, H. (2003). Martín Luis Guzmán: el viaje de la revolución. *MLN*, 118(2), 427-454. <https://doi.org/10.1353/mln.2003.0046>, s. 430

de veras. Y había algo de indiscutiblemente grandioso en aquel huir desenfrenado, sin propósito ni objeto, sobre carriles hechos de tinieblas. Valía la pena entregarse a aquel vértigo de velocidad pura, perceptible para el oído y los músculos. Fijas, como si no nos moviéramos, brillaban por delante las dos agujas que sacaban de los rieles la luz de la linterna.⁹¹

(Nastal okamžik, kdy ani Buelna ani já jsme nemohli slovo promluvit. Motor zrychlil svůj chod. „Létací mašina“ skutečně letěla. A bylo něco skutečně velkolepého v té překotné jízdě po kolejích ztracených v temnotách.)⁹²

Tato ukázka symbolizuje revoluci a autorův vztah k ní. Stává se neovladatelná a nepředvídatelná, stejně jako vlak, který se vymyká kontrole. Horacio Legrás úryvek dále interpretuje: „V tomto smyslu je tento motor, který "je rozněcován svým vlastním impulsem" a nakonec se stává nezávislým na jakékoli kontrole, přesným obrazem toho, co pro Guzmána představují revolucionáři.”⁹³

Selhání revoluce je ve své podstatě i selháním intelektuálů, protože v okamžiku, kdy se jejich “pedagogický projekt” hroutí, intelektuálové stojí tváří tvář ztrátě kontroly jak nad těmi druhými, tak nad sebou samými. Alina Peña Iguarán to popisuje následovně: „Když dojde k rozpadu této vazby mezi "revolučním" projektem intelektuála a samotnou revolucí, přichází myšlenka selhání tohoto subjektu.”⁹⁴ Proto má vypravěč tendenci své činy ospravedlňovat:

⁹¹ Internet Archive. (2016). *El águila y la serpiente : Guzmán, Luis Martín*. <https://ia800907.us.archive.org/28/items/ElAguilaYLaSerpienteGuzmanMartinLuis18871976/El%20aguila%20y%20la%20serpiente%20-%20Guzman%2C%20Martin%20Luis%2C%201887-1976.pdf>, s. 155

⁹² Guzmán, M. L. (1947). *Orel a Had*. Práce, s.136

⁹³ Legrás, H. (2003). Martín Luis Guzmán: el viaje de la revolución. *MLN*, 118(2), 427-454. <https://doi.org/10.1353/mln.2003.0046>, s. 431

En tal sentido, ese motor que "se enardece con su propio impulso" y acaba por independizarse de todo control resulta una figura exacta de lo que para Guzmán representan los revolucionarios.

⁹⁴ Iguarán, A. P. (2011). Próspero Entre el Águila y la Serpiente la Auto-Representación Del Intelectual en. *The Latin Americanist (Orlando, Fla.)*, 55(1), 93-108. <https://doi.org/10.1111/j.1557-203X.2011.01108.x>, s. 105

Al romperse este nexo entre el proyecto intelectual “revolucionario” y la misma Revolución, se asoma la idea del fracaso del sujeto.

„Yo no seré de esos, no, de ningún modo: si se me cree capaz de ayudar en algo, aquí estoy. Sólo los egoístas —malos patriotas— se quedan en su casa si lo que se les propone no son puestos de los muy gratos y satisfactorios, como las embajadas y otros del mismo estilo... ¿Que se fracasa? ¿Qué importa el fracaso cuando se ha tenido el propósito de acertar? Lo malo es no intentar nada para guardar intacta la ilusión de que «se hubiera hecho», de que, haciendo, «se acertaría». Los aptos que dejan en manos ineptas a su país son, por su falta de fe o por su pusilanimidad, más ineptos que los otros, más ineptos socialmente.”⁹⁵

(Nebudu jedním z nich, ne, vůbec ne: pokud si myslíte, že jsem schopen jakkoli pomoci, jsem tady. Jen sobci - špatní vlastenci - zůstávají doma, pokud to, co se jim nabízí, nejsou zrovna příjemné a uspokojivé pozice, jako jsou velvyslanectví a další podobná..... Co záleží na neúspěchu, když měl člověk v úmyslu uspět? Špatné je nic nezkoušet, aby se udržela nedotčená iluze, že "by se to povedlo", že tím, že se to povede, "by se to udělalo správně". Ti, co zanechávají svou zemi v neschopných rukou, jsou kvůli své nedůvěře nebo slaboduchosti neschopnější než ostatní, sociálně slabší.) — vlastní překlad

V tomto kontextu je pozoruhodný způsob, jakým Guzmán popisuje sám sebe, potažmo jaká by měla být úloha intelektuála v revoluci. V úryvku je vykreslen jako ideální muž, bez kterého by se revoluce neobešla, za pomoci čehož ospravedlňuje svoji vlastní úlohu a zdůvodňuje svůj “revoluční projekt”. Podle Iguarán tímto způsobem stírá ze sebe zodpovědnost za selhání a stylizuje se do role “vyhnaného hrdiny”. Také poukazuje na to, že je důležité brát v potaz, že Guzmán píše román z exilu s jistým časovým odstupem, a dílo je tím pádem odrazem jeho pohledu na historický fakt. Promítá do něj myšlenky svého “porevolučního projektu” a jako literární autorita se skrze to snaží formulovat nový způsob diskurzu pro moderní Mexiko.⁹⁶

⁹⁵ Internet Archive. (2016). *El águila y la serpiente : Guzmán, Luis Martín*. <https://ia800907.us.archive.org/28/items/ElAguilaYLaSerpienteGuzmanMartinLuis18871976/El%20aguila%20y%20la%20serpiente%20-%20Guzman%2C%20Martin%20Luis%2C%201887-1976.pdf>, s. 359

⁹⁶ Iguarán, A. P. (2011). Próspero Entre el Águila y la Serpiente la Auto-Representación Del Intelectual en. *The Latin Americanist (Orlando, Fla.)*, 55(1), 93-108. <https://doi.org/10.1111/j.1557-203X.2011.01108.x>, s. 105, 106

2.4 CESTA

Jako život Martína Luise Guzmána i jeho dílo charakterizuje neustálý pohyb-přemisťování se z místa na místo.⁹⁷ Cesta, kterou autor vykonává při svém revolučním putování, se poté stává hlavním elementem vytvářejícím strukturu celého díla. Cesta se na metaforické úrovni stává „cestou za objevením vlastní intelektuální funkce“⁹⁸. Guzmán při hledání vlastní identity ve světě rozvráceném revolucí podle Legráse zjišťuje, že „na jedné straně zažívá chaotický svět, kterému není schopen plně porozumět, na druhé straně zjišťuje, že právě interpretace tohoto chaosu představuje, správně řečeno, funkci intelektuála.“⁹⁹

Děj začíná v momentě, když se několik intelektuálů vypraví lodí do New Yorku, aby vstoupili do Mexika přes severní hranici. Odtud pokračují směrem k Ciudad de México s plánem sesadit Carranza.¹⁰⁰

Hned na prvních stránkách textu Guzmán vysvětluje záměr své cesty: „Llevaba en mi cartera cincuenta dólares; en el alma, una indignación profunda contra Victoriano Huerta.“¹⁰¹

⁹⁷ Rodríguez Coronel, R. (1975). *La novela de la Revolución Mexicana*. Casa de las Américas, s. 253

⁹⁸ Legrás, H. (2003). Martín Luis Guzmán: el viaje de la revolución. *MLN*, 118(2), 427-454. <https://doi.org/10.1353/mln.2003.0046>, s. 432

El viaje de descubrimiento de su propia función intelectual

⁹⁹ Legrás, H. (2003). Martín Luis Guzmán: el viaje de la revolución. *MLN*, 118(2), 427-454. <https://doi.org/10.1353/mln.2003.0046>, s. 429

Por un lado Guzmán experimenta un mundo caótico al que no logra comprender por completo, por otro lado descubre que la interpretación de ese caos es lo que constituye, propiamente, hablando la función del intelectual.

¹⁰⁰ Guzmán Díaz, J. M. (2015). La ciudad de México en *El águila y la serpiente* (1928), de Martín Luis Guzmán. A cien años de celebrada la Convención de Aguascalientes. *Cultura y representaciones sociales*, 9(18), 233-272. https://www.scielo.org.mx/scielo.php?script=sci_arttext&pid=S2007-81102015000100008, s. 235

¹⁰¹ Internet Archive. (2016). *El águila y la serpiente : Guzmán, Luis Martín*. <https://ia800907.us.archive.org/28/items/ElAguilaYLaSerpienteGuzmanMartinLuis18871976/El%20aguila%20y%20la%20serpiente%20-%20Guzman%2C%20Martin%20Luis%2C%201887-1976.pdf>, s. 14

(V náprsní kapse jsem měl padesát dolarů; v duši pak velikou nenávist proti Victorianu Huertovi.)¹⁰²

Vydává se tedy rovnou na sever, kde “zkušení odbojníci, bojovníci ukutí v revoluci Maderově”¹⁰³ udržují revoluci ve stálé dynamice.¹⁰⁴ V důsledku svojí revoluční angažovanosti je nucen k neustálému pohybu.¹⁰⁵ Během tohoto putování po boku severní divize se stává svědkem řady nejen vojenských událostí, díky nimž proniká do zákulisí revoluční scény. Během této doby se také seznamuje s vůdčími postavami, což mu umožnilo poznat je a vytvořit si na ně názor i po osobní stránce, který poté prostřednictvím své literatury předává.¹⁰⁶ Vyprávění končí autorovým odjezdem do Spojených států, čemuž předchází rozloučení se s Villou, které pro Guzmána znamenalo svým způsobem osvobození od jeho nezkrotného charakteru.¹⁰⁷

2.4.1 MĚSTO MEXIKO

Specifickou roli v rámci časoprostoru zaujímá hlavní město Mexiko, a to hned z několika důvodů. Za prvé se stává motivem autorovy cesty, když se společně s revolučními oddíly opakovaně vydává na cestu ze severu do hlavního města, kde revolucionáři chtějí svrhnout despota Carranzu, který

¹⁰² Guzmán, M. L. (1947). *Orel a Had*. Práce, s. 10

¹⁰³ Guzmán, M. L. (1947). *Orel a Had*. Práce, s. 9

¹⁰⁴ Legrás, H. (2003). Martín Luis Guzmán: el viaje de la revolución. *MLN*, 118(2), 427-454. <https://doi.org/10.1353/mln.2003.0046>, s. 432, 433

¹⁰⁵ Iguarán, A. P. (2011). Próspero Entre el Águila y la Serpiente la Auto-Representación Del Intelectual en. *The Latin Americanist (Orlando, Fla.)*, 55(1), 93-108. <https://doi.org/10.1111/j.1557-203X.2011.01108.x>, s. 95

¹⁰⁶ Guzmán Díaz, J. M. (2015). La ciudad de México en El águila y la serpiente (1928), de Martín Luis Guzmán. A cien años de celebrada la Convención de Aguascalientes. *Cultura y representaciones sociales*, 9(18), 233-272. https://www.scielo.org.mx/scielo.php?script=sci_arttext&pid=S2007-81102015000100008, s. 235

¹⁰⁷ Iguarán, A. P. (2011). Próspero Entre el Águila y la Serpiente la Auto-Representación Del Intelectual en. *The Latin Americanist (Orlando, Fla.)*, 55(1), 93-108. <https://doi.org/10.1111/j.1557-203X.2011.01108.x>, s. 95

neuposlechl rozhodnutí konventu a moc si usurpoval pro sebe.¹⁰⁸ Město Mexiko se jinými slovy stává centrem dění a cesta revolučních oddílů se stává trajektorií samotného revolučního procesu.¹⁰⁹

Fue entonces cosa de ver, por nuestra parte, la precipitación con que se lanzaron por todas las vías férreas los interminables cordones de nuestros trenes militares y civiles, movidos de pronto no por urgencias guerreras o políticas, sino por nuestra ansia alborozada de ir a tomar posesión del magnífico despojo que los carrancistas nos abandonaban en su huida: la ciudad de México¹¹⁰

(Byla to pěkná podívaná pro nás, s jakým spěchem se po všech železničních tratích řítily nekonečné proudy našich vojenských i civilních vlaků, hnané ne nějakou nutností válečnou či politickou, nýbrž radostnou touhou, že jedeme převzít do svých rukou nádhernou kořist, kterou carranzisté na útěku zanechali: město Mexiko.)¹¹¹

Na druhé straně hlavní město představuje autorův domov a silný vztah, který k němu Guzmán pociťuje. Tímto duchovním spojením mezi autorem a městem se zabývá José Manuel Guzmán Díaz a vysvětluje, že prostřednictvím rozsáhlých popisů městských zákoutí, ulic a prostoru, ve kterém se vypravěč pohybuje, vyjadřuje svůj vztah k prostoru, ve kterém se společně s ním nacházíme a nad kterým uvažuje. Díaz dále poukazuje na to, že Guzmán popisuje zmíněné

¹⁰⁸ Guzmán Díaz, J. M. (2015). La ciudad de México en El águila y la serpiente (1928), de Martín Luis Guzmán. A cien años de celebrada la Convención de Aguascalientes. *Cultura y representaciones sociales*, 9(18), 233-272. https://www.scielo.org.mx/scielo.php?script=sci_arttext&pid=S2007-81102015000100008, s. 235

¹⁰⁹ Iguarán, A. P. (2011). Próspero Entre el Águila y la Serpiente la Auto-Representación Del Intelectual en. *The Latin Americanist (Orlando, Fla.)*, 55(1), 93-108. <https://doi.org/10.1111/j.1557-203X.2011.01108.x>, s. 100, 103

¹¹⁰ Internet Archive. (2016). *El águila y la serpiente : Guzmán, Luis Martín*. <https://ia800907.us.archive.org/28/items/ElAguilaYLaSerpienteGuzmanMartinLuis18871976/El%20aguila%20y%20la%20serpiente%20-%20Guzman%2C%20Martin%20Luis%2C%201887-1976.pdf>, s. 339

¹¹¹ Guzmán, M. L. (1947). *Orel a Had*. Práce, s. 268

prostředí “vyhroceným lyrismem”, aby zdůraznil svou spřízněnost s tímto místem.¹¹² Vypravěčovo citové pouto rozebírá následovně:

Identifikuje se s ním jako s místem svého původu ("centrum původu") a sounáležitosti, jako se "svým" městem a "svým" domovem. Je to prostor, s jehož okolím a reliéfy je obeznámen od dětství. Ba co víc, naše postava je tělem i duchem spjata se "svým znovudobytým a rozpoznávaným údolím" a jakýmsi druhem osmózy vstřebává jeho nitro průzračnost atmosféry a lehkost klimatu. Jeho město patří jemu - "moje město", "můj domov" -, ale i on patří městu: vzájemný vztah, který je šifrou veškeré sociálně-teritoriální identity.¹¹³

Tato vazba a autorovo přivlastňování města se projevuje v jeho v diskurzu stylem; vždy, když mluví ze svého “tady”, má na mysli Ciudad de México, a zbytek území se potom nachází “mimo”.¹¹⁴ Proto, když se revoluce začne přesouvat do centra země, jeho pozice se ocitá v ohrožení, neboť toto “jeho území” je dobýváno revoluční masou. Vrátime-li se na malou chvíli k obrazu revoluční masy a vzpomeneme-li si, jakým způsobem je autor vnímá, domnívám se, že v tomto smyslu opět odkazuje na střet dvou vrstev: té lidové s tou vzdělanou, jejíž součástí je Guzmán. Zároveň je to ta, která udává charakter města, neboť město je centrem

¹¹² Guzmán Díaz, J. M. (2015). La ciudad de México en El águila y la serpiente (1928), de Martín Luis Guzmán. A cien años de celebrada la Convención de Aguascalientes. *Cultura y representaciones sociales*, 9(18), 233-272. https://www.scielo.org.mx/scielo.php?script=sci_arttext&pid=S2007-81102015000100008, s. 246

¹¹³ Guzmán Díaz, J. M. (2015). La ciudad de México en El águila y la serpiente (1928), de Martín Luis Guzmán. A cien años de celebrada la Convención de Aguascalientes. *Cultura y representaciones sociales*, 9(18), 233-272. https://www.scielo.org.mx/scielo.php?script=sci_arttext&pid=S2007-81102015000100008, s. 246
...se identifica con él como su lugar de origen (“centro de origen”) y de pertenencia, como “su” ciudad y “su” casa. Se trata de un espacio con cuyo entorno y relieves está familiarizado desde la infancia. Más aún, nuestro personaje se compenetra en cuerpo y espíritu con “su valle” reconquistado y reconocido, absorbiendo su interioridad, por una especie de ósmosis, la claridad de su atmósfera y la levedad de su clima. Su ciudad le pertenece —“mi ciudad”, “mi casa”—, pero él también pertenece a la ciudad: relación recíproca que es la cifra de toda identidad socioterritorial.

¹¹⁴ Iguarán, A. P. (2011). Próspero Entre el Águila y la Serpiente la Auto-Representación Del Intelectual en. *The Latin Americanist (Orlando, Fla.)*, 55(1), 93-108. <https://doi.org/10.1111/j.1557-203X.2011.01108.x>, s. 103

vzdělanosti, myslím, že právě proto vypravěčské já s ním sdílí takovou sounáležitost. Dostáváme se k momentu, kdy stejně jako tomu bylo ve vlakovém voze, nevzdělaná vrstva útočí na intelektuální prostor, tedy město Mexiko, aby se zmocnila centra mocenského vlivu. Alina Peña Iguarán popisuje, že když se Guzmán s revolucionáři vrací do svého města a stává se svědkem tohoto konfliktu, „já je hluboce vykloubeno, protože tento “ten cizí”, který vtrhne do města, prototypu vzdělaného prostoru, narušuje symbolický význam civilizace, umění, vzorců chování. Stručně řečeno, vzdělaný člověk je zbaven svého vlastního území.”¹¹⁵

Ciudad de México není obrazem pouze střetu mezi těmito dvěma světy, mám na mysli tím intelektuálním a tím nevzdělaným, nýbrž se zde zároveň protínají různé politické ideologie, vůdci, kteří se střídají u moci, a jejich revolucionářské skupiny.¹¹⁶

Pero sabíamos también que en el deporte mexicano de la guerra civil, la ciudad de México —acaso por estar en el fondo de un valle maravilloso— hace el papel de las copas en los torneos atléticos: quien la tiene saborea el triunfo, ... así esté expuesto a perderlo a cada minuto en manos de los audaces que quieran y sepan arrebatársela.¹¹⁷

(Věděli jsme však také, že v mexickém sportu občanských válek město Mexico, snad proto, že bylo na dně čarokrásného údolí, zaujímá místo poháru při atletických

¹¹⁵ Iguarán, A. P. (2011). Próspero Entre el Águila y la Serpiente la Auto-Representación Del Intelectual en. *The Latin Americanist (Orlando, Fla.)*, 55(1), 93-108. <https://doi.org/10.1111/j.1557-203X.2011.01108.x>, s. 104

El yo está profundamente descolocado, porque ese “otro” que irrumpe en la ciudad, prototipo del espacio educado, trastoca el significado simbólico de la civilización, del arte, de los códigos de comportamiento. En suma, el letrado es despojado de su propio territorio.

¹¹⁶ Iguarán, A. P. (2011). Próspero Entre el Águila y la Serpiente la Auto-Representación Del Intelectual en. *The Latin Americanist (Orlando, Fla.)*, 55(1), 93-108. <https://doi.org/10.1111/j.1557-203X.2011.01108.x>, s. 104, 105

¹¹⁷ Internet Archive. (2016). *El águila y la serpiente : Guzmán, Luis Martín*. <https://ia800907.us.archive.org/28/items/ElAguilaYLaSerpienteGuzmanMartinLuis18871976/El%20aguila%20y%20la%20serpiente%20-%20Guzman%2C%20Martin%20Luis%2C%201887-1976.pdf>, s. 339

turnajích: kdo je měl, měl pocit triumfu... dokud se nenašel někdo, kdo chtěl a uměl jej o něj připravit.)¹¹⁸

Jeden z kritických momentů nastává, když dochází k setkání mezi prozatímním prezidentem Eulaliem Gutiérrezem, zapatisty a Guzmánem v Národním paláci; každý z nich reprezentuje jinou skupinu v revolučním hnutí: Gutiérrez politickou, zapatisté tu revolucionářskou a Guzmán jako zástupce intelektuálů. Je jasné, že názory a způsob, jakým vnímají Mexiko jsou mezi konvencionalisty a zapatisty, kteří navíc střeží palác, naprosto protikladné a jejich soužití není možné. Palác se v jejich rukou podle Guzmána proměňuje takto:¹¹⁹

Un grupo de zapatistas nos observaba a corta distancia, desde el cuerpo de guardia; otros nos veían por entre los pilares. La actitud de aquellos grupos ¿era humilde?, ¿era desconfiada? Su aspecto, más bien despertó en mí un mero sentimiento de curiosidad, debido en mucho al escenario de que formaban parte. Porque aquel palacio, que tan idéntico a sí mismo se me había mostrado siempre, me hacía ahora, vacío casi y puesto en manos de una banda de rebeldes semidesnudos, el efecto de algo incomprensible.¹²⁰

(Skupina zapatistů nás pozorovala z malé vzdálenosti, ze strážnice; další nás sledovali z prostoru mezi sloupy. Byl postoj těchto skupin pokorný, nebo nedůvěřivý? Jejich vystoupení ve mně spíše vzbuzovalo pouhý pocit zvědavosti, v mnohém způsobený scénérií, jejíž byli součástí. Neboť ten palác, který mi vždy připadal tak identický sám se sebou, nyní, téměř prázdný a v rukou skupiny polonahých rebelů, působil jako něco nepochopitelného.) — vlastní překlad

¹¹⁸ Guzmán, M. L. (1947). *Orel a Had*. Práce, s. 268

¹¹⁹ Iguarán, A. P. (2011). Próspero Entre el Águila y la Serpiente la Auto-Representación Del Intelectual en. *The Latin Americanist (Orlando, Fla.)*, 55(1), 93-108. <https://doi.org/10.1111/j.1557-203X.2011.01108.x>, s. 105

¹²⁰ Internet Archive. (2016). *El águila y la serpiente : Guzmán, Luis Martín*. <https://ia800907.us.archive.org/28/items/ElAguilaYLaSerpienteGuzmanMartinLuis18871976/El%20aguila%20y%20la%20serpiente%20-%20Guzman%2C%20Martin%20Luis%2C%201887-1976.pdf>, s. 352

Eufemio Zapata se jako “vrátný, který ukazuje dům k pronájmu” chová, jako by se měl brzy stát prezidentem. Neslučitelnost této představy, kterou pro Guzmána Zapata v paláci představuje, popisuje následovně:

„Había en el modo como su zapato pisaba la alfombra una incompatibilidad entre alfombra y zapato; en la manera como su mano se apoyaba en la barandilla, una incompatibilidad entre barandilla y mano”¹²¹

(Ve způsobu, jakým jeho bota došlápla na koberec, byl nesoulad mezi kobercem a botou; ve způsobu, jakým jeho ruka spočívala na zábradlí, byl nesoulad mezi zábradlím a rukou.) — vlastní překlad

Gumánův pohled ale není jednoznačný, protože, když se pak hlavního města zmocní villisté, chovají se úplně stejně brutálně, jako se chovali na severu, kde brutalita je svým způsobem v souladu s drsnou krajinou Chihuahuy, v městě Mexiku toho chování už ale přijatelné není.¹²²

2.5 POSTAVY

Román *El águila y la serpiente* nabízí výstižný portrét osobností dané doby. Guzmán se díky své politické angažovanosti měl možnost osobně setkat a spolupracovat, jak s velkými revolucionáři, tak s významnými intelektuály. Navíc po konání se konventu v Aguascalientes, jehož byl sám účastníkem, se podílel na vládě Eulalia Gutiérreze, kterého konvent určil prozatímním prezidentem. „Proto, slovy Manuela Pedra Gonzáleze, nám dokázal podat nádherný obraz celého

¹²¹ Internet Archive. (2016). *El águila y la serpiente : Guzmán, Luis Martín*. <https://ia800907.us.archive.org/28/items/ElAguilaYLaSerpienteGuzmanMartinLuis18871976/El%20aguila%20y%20la%20serpiente%20-%20Guzman%2C%20Martin%20Luis%2C%201887-1976.pdf>, s. 353

¹²² Iguarán, A. P. (2011). Próspero Entre el Águila y la Serpiente la Auto-Representación Del Intelectual en. *The Latin Americanist (Orlando, Fla.)*, 55(1), 93-108. <https://doi.org/10.1111/j.1557-203X.2011.01108.x>, s. 104

světa intrik, závisti, zvědavosti a osobních ambicí, v němž se pohybovali vůdci frakcí, obraz, který nebyl dodnes překonán.”¹²³

Tato skutečnost je podstatná především z toho hlediska, že stejně jako se dílo zakládá na historických faktech, postavy, které se zde objevují jsou (až na pár výjimek) také reálné a jejich povahové rysy, které autor popisuje a kriticky je hodnotí, skutečně odpovídají realitě.^{124 125} Mnozí kritici proto často tvrdí, že „jestliže o Azuelovi můžeme říci, že vytvořil román *Los de abajo / Ti zdola*, Guzmán nám pak předkládá román *Los de arriba / Ti shora*.¹²⁶ Jestliže porovnáme tyto dva velké revoluční spisovatele, je zřejmé, že Azuelu zajímají především ty dolní vrstvy, u Guzmána je tomu právě naopak.¹²⁷

Mezi celou řadou osobností, s nimiž se v díle *El águila y la serpiente* setkáváme, by se dalo určit, že hlavním cílem našeho vypravěče je vykreslit především tyto tři hlavní vůdce: Venustiana Carranzu, Ávara Obregóna a Pancha Villu,¹²⁸ který má mezi nimi o to významnější postavení, neboť se Guzmán účastnil

¹²³ Rodríguez Coronel, R. (1975). *La novela de la Revolución Mexicana*. Casa de las Américas, s. 258

Por eso ha podido darnos un cuadro estupendo de todo ese mundo de intrigas, de envidias, de inquinas y de ambiciones personales en que se movían los jefes facciosos, cuadro que hasta el presente no ha sido superado

¹²⁴ Guzmán Díaz, J. M. (2015). La ciudad de México en *El águila y la serpiente* (1928), de Martín Luis Guzmán. A cien años de celebrada la Convención de Aguascalientes. *Cultura y representaciones sociales*, 9(18), 233-272. https://www.scielo.org.mx/scielo.php?script=sci_arttext&pid=S2007-81102015000100008, s. 235, 236

¹²⁵ Rodríguez Coronel, R. (1975). *La novela de la Revolución Mexicana*. Casa de las Américas, s. 29

¹²⁶ Rodríguez Coronel, R. (1975). *La novela de la Revolución Mexicana*. Casa de las Américas, s. 259

Si de Azuela ha podido decirse que ha hecho la novela de Los de abajo, Guzmán nos hace la novela de Los de arriba.

¹²⁷ Rodríguez Coronel, R. (1975). *La novela de la Revolución Mexicana*. Casa de las Américas, s. 259

¹²⁸ Cantú, R. (Ed.). (2016). *Equestrian Rebels: Critical Perspectives on Mariano Azuela and the Novel of the Mexican Revolution*. Cambridge Scholars Publishing. <https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=e000xww&AN=1236767&lang=cs&site=ehost-live>, s. 101

revoluce po jeho boku. Prostřednictvím popisu těchto vojevůdců ozbrojeného hnutí autor do textu promítá svá politická přesvědčení. Například tím, že straní villistům, nebo naopak varuje před Carranzou: ¹²⁹ ¹³⁰

Con Carranza, el país y la Revolución van a un despeñadero, van a la lucha personalista tras el disfraz de los postulados revolucionarios, van a la anarquía de los depravados, que sólo piensan en figurar y enriquecerse y que, para lograr sus planes, no sentirán escrúpulo ninguno, cuando sean de ello conscientes, antes sumirán a México en condiciones peores que bajo Victoriano Huerta.”¹³¹

(S Carranzou se země a revoluce řítí do hluboké propasti, spěje k boji mezi jednotlivci pod rouškou boje za revoluční požadavky, míří k anarchii zkažených lidí, kteří myslí jen na to, aby stáli v popředí a obohatili se, a kteří, aby dosáhli svých úmyslů, se neštítí ničeho, i když si při tom jsou vědomi toho, že ženou Mexiko do poměrů horších, než byly poměry za Victoriana Huerty)¹³²

Takové hodnocení už předznamenává jejich první setkání, svůj dojem z něj Guzmán popisuje následovně: „creía notar en él algo que me hacía pensar en don Porfirio tal cual lo vi y lo oí la última vez.”¹³³

¹²⁹ Guzmán Díaz, J. M. (2015). La ciudad de México en El águila y la serpiente (1928), de Martín Luis Guzmán. A cien años de celebrada la Convención de Aguascalientes. *Cultura y representaciones sociales*, 9(18), 233-272. https://www.scielo.org.mx/scielo.php?script=sci_arttext&pid=S2007-81102015000100008, s. 235, 236

¹³⁰ Legrás, H. (2003). Martín Luis Guzmán: el viaje de la revolución. *MLN*, 118(2), 427-454. <https://doi.org/10.1353/mln.2003.0046>, s. 441

¹³¹ Internet Archive. (2016). El águila y la serpiente : Guzmán, Luis Martín. <https://ia800907.us.archive.org/28/items/ElAguilaYLaSerpienteGuzmanMartinLuis18871976/El%20aguila%20y%20la%20serpiente%20-%20Guzman%2C%20Martin%20Luis%2C%201887-1976.pdf>, s. 253

¹³² Guzmán, M. L. (1947). *Orel a Had*. Práce, s. 199

¹³³ Internet Archive. (2016). El águila y la serpiente : Guzmán, Luis Martín. <https://ia800907.us.archive.org/28/items/ElAguilaYLaSerpienteGuzmanMartinLuis18871976/El%20aguila%20y%20la%20serpiente%20-%20Guzman%2C%20Martin%20Luis%2C%201887-1976.pdf>, s. 60

(nutně jsem v něm viděl něco, co mne nutilo, abych myslel na dona Porfiria, tak jak jsem jej viděl a slyšel naposledy.)¹³⁴

Zatímco Carranzova postava v něm evokuje dona Porfiria, o Obregónovi, jímž byl fascinován jeho přítel Alberto Pani a nosil vždy při sobě jeho propagační fotografii, se Guzmán zmiňuje, že tato jeho podobizna “mu naprosto nic neříkala”. Až později, když dojde k osobnímu setkání se Guzmán pouští do závěrů:

„Obregón no vivía sobre la tierra de las sinceridades cotidianas, sino sobre un tablado; no era un hombre en funciones, sino un actor. Sus ideas, sus creencias, sus sentimientos, eran como los del mundo del teatro, para brillar frente a un público: carecían de toda raíz, de toda realidad interior. Era, en el sentido directo de la palabra, un farsante.”¹³⁵

(Obregón nežil na zemi všedních upřímností, nýbrž na jevišti. Byl to herec. Jeho myšlenky, jeho názory, jeho city byly jak na divadle, jen aby zazářily před obecenstvem. Postrádaly jakoukoliv hloubku, jakoukoliv vnitřní opodstatněnost. Byl to šprýmař v pravém smyslu slova.)¹³⁶

Je důležité brát v potaz, že tyto stránky románu píše Guzmán ve dvacátých letech, v době, kdy Obregón stojí v čele prezidentského úřadu. Zůstává tedy otázkou, do jaké míry si to sám autor už v tomto prvním momentu jejich setkání, ke kterému se později vrací, uvědomoval, že se Obregón svým veřejným vystupováním pouze snaží zakrýt svou touhu po moci. Zmíněný časový odstup se odráží už v názvu samotné kapitoly “Orígenes de Caudillo” (Vůdcovy začátky).¹³⁷

¹³⁴ Guzmán, M. L. (1947). *Orel a Had*. Práce, s. 60

¹³⁵ Internet Archive. (2016). *El águila y la serpiente : Guzmán, Luis Martín*. <https://ia800907.us.archive.org/28/items/ElAguilaYLaSerpienteGuzmanMartinLuis18871976/El%20aguila%20y%20la%20serpiente%20-%20Guzman%2C%20Martin%20Luis%2C%201887-1976.pdf>, s. 82

¹³⁶ Guzmán, M. L. (1947). *Orel a Had*. Práce, s. 81

¹³⁷ Olea Franco, R. (2007). Reflejos de Obregón en la obra de Martín Luis Guzmán. *Connotas. Revista de Crítica y Teoría Literarias*, (8), 9-27. <https://doi.org/10.36798/critlit.v0i08.213>, s. 12

2.5.1 PANCHO VILLA

Jak jsem již mnohokrát nastínila, ústřední postavou celého díla je Francisco Villa. Tento muž se stává neustálým předmětem autorových úvah, někteří kritici jako například John S. Brushwood dokonce tvrdí, že byl Villa skutečnou Guzmánovou posedlostí. „Jeho popisy mužů, které znal, jsou vždy zajímavé, ale některé jsou fotografické a jiné interpretační. Nejlepší je bezpochyby postava Pancho Villy, který byl Guzmánovou obsesí. Je úžasnou kombinací bezelstnosti, brutality a síly.”¹³⁸ V reakci na to David Wiliam Foster tvrdí, že tato posedlost pravděpodobně vychází z komplikovaného vztahu mezi Villou a vypravěčem.¹³⁹ Obtížnost jejich vzájemného soužití poté v románu *El águila y la serpiente* ilustruje následující ukázka:¹⁴⁰

Veníamos huyendo de Victoriano Huerta, el traidor, el asesino, e íbamos, por la misma dinámica de la vida y por cuanto en ella hay de más generoso, a caer en Pancho Villa, cuya alma, más que de hombre, era de jaguar: jaguar en esos momentos domesticado para nuestra obra, o para lo que creíamos ser nuestra obra; jaguar a quien pasábamos la mano acariciadora sobre el lomo, temblando de que nos tirara un zarpazo.¹⁴¹

¹³⁸ Foster, D. W. (1989). Escrutando el texto de la revolucion; "El águila" y "La serpiente" de Martin Luis Guzman. *Revista de crítica literaria latinoamericana*, 15(30), 79-90. <https://doi.org/10.2307/4530456>, s. 82

His descriptions of the men he knew are always interesting, but some are photographic and others are interpretative. Undoubtedly the best is the character of Pancho Villa, who was Guzmán's obsession. He is a marvellous combination of ingenuousness, brutality, and strength.”

¹³⁹ Foster, D. W. (1989). Escrutando el texto de la revolucion; "El águila" y "La serpiente" de Martin Luis Guzman. *Revista de crítica literaria latinoamericana*, 15(30), 79-90. <https://doi.org/10.2307/4530456>, s. 83

¹⁴⁰ Cantú, R. (Ed.). (2016). *Equestrian Rebels: Critical Perspectives on Mariano Azuela and the Novel of the Mexican Revolution*. Cambridge Scholars Publishing. <https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=e000xww&AN=1236767&lang=cs&site=ehost-live>, s. 101

¹⁴¹ Internet Archive. (2016). *El águila y la serpiente : Guzmán, Luis Martín*. <https://ia800907.us.archive.org/28/items/ElAguilaYLaSerpienteGuzmanMartinLuis18871976/El%20aguila%20y%20la%20serpiente%20-%20Guzman%2C%20Martin%20Luis%2C%201887-1976.pdf>, s. 54, 55

(Utíkali jsme před Victorianem Huertou, zrádce, vrahem, a přišli jsme za Pancho Villou, jehož duše byla duší jaguára mnohem více než duší člověka, jaguára, na jehož bedra jsme kladli laskající ruku, třesouce se přitom, že se po nás rozežene tlapou.)¹⁴²

Na mnoha stránkách textu se setkáme s tím, že se Villa, stejně jako zde, objevuje ve spojení s jaguárem. Tento obraz definuje rozporuplný vztah a smíšené emoce, ať už je to obdiv či obavy, které intelektuálové vůči Villovi i vůči revolucionářům obecně pociťovali.¹⁴³ „Jaguár jako šelma má výrazné a podobné konotace ve srovnání s proslulým přídomkem "kentaur severu", který oslavoval Villovy legendární jezdecké schopnosti a který připomíná španělské conquistadory. Kentaur je mýtické zvíře a epiteton přenáší na Villovu podobu jak zvířecí, tak nadlidské vlastnosti.”¹⁴⁴ Zvířecí přívzviska pro označení Villy nebyla v té době nic neobvyklého, můžeme se s tím setkat i v jiných románech nebo v novinách. Nicméně samotný význam tohoto přirovnání nebývá jednoznačný. Zobrazuje Villu jak v pozitivním, tak negativním světle v závislosti na situaci a kontextu.¹⁴⁵ Stejně tak ho Guzmán na jednu stranu obdivuje, především pro jeho válečnické schopnosti, a možná v něm spatřuje i jistou naději, na druhé straně pro něj představuje hrozbu, a to hlavně kvůli jeho krutosti. V tomto kontextu využívá symbol jaguára jako

¹⁴² Guzmán, M. L. (1947). *Orel a Had*. Práce, s. 54

¹⁴³ Cantú, R. (Ed.). (2016). *Equestrian Rebels: Critical Perspectives on Mariano Azuela and the Novel of the Mexican Revolution*. Cambridge Scholars Publishing. <https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=e000xww&AN=1236767&lang=cs&site=ehost-live>, s. 106

¹⁴⁴ Cantú, R. (Ed.). (2016). *Equestrian Rebels: Critical Perspectives on Mariano Azuela and the Novel of the Mexican Revolution*. Cambridge Scholars Publishing. <https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=e000xww&AN=1236767&lang=cs&site=ehost-live>, s. 101

The jaguar, as a beast, has distinctive and similar connotations in comparison to the more renowned epithet “The Centaur of the North,” which celebrated Villa’s legendary skill as a horseman, and which recalls the Spanish conquistadors. The centaur is a mythic beast and the epithet transmits both animal and super-human qualities to Villa’s image.

¹⁴⁵ Cantú, R. (Ed.). (2016). *Equestrian Rebels: Critical Perspectives on Mariano Azuela and the Novel of the Mexican Revolution*. Cambridge Scholars Publishing. <https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=e000xww&AN=1236767&lang=cs&site=ehost-live>, s. 101

prostředek vyjádření dehumanizace a barbarství. Jejich vzájemný vztah pak lze považovat za dichotomii civilizace/ barbarství.¹⁴⁶

Asi nejtypičtější ukázkou Villovy nezkrotné síly je kapitola “La fiesta de las balas”, v níž dochází k hromadné popravě Villových zajatců. Jedná se o kapitolu, kde Guzmán není přítomen jako očítý svědek, ale dozvídá se o události ze třetí strany. Pravděpodobně z toho důvodu se zcela vzdává morálního hodnocení a spíše na tento historický moment, který proslavil villisty, nahlíží s jistou fascinací.¹⁴⁷ „Jeho obdiv zde směřuje k oné patologické zóně lidské mysli, v níž se hrůza mísí s fantazií a mluveným opakováním hrůzy a předáváním informací se stává vytváření mýtu,“¹⁴⁸ vysvětluje Portal. Stránky popisují, jak Rodolfo Fierro “bestia hermosa”, jak byl nazýván, s naprostou chladnokrevností postřílel na Villův rozkaz jednoho zajatce za druhým.

El angustioso huir de los prisioneros en busca de la tapia salvadora —fuga de la muerte en una sinfonía espantosa, donde la pasión de matar y el ansia inagotable de vivir luchaban como temas reales— duró cerca de dos horas, irreal, engañoso, implacable. Ni un instante perdió Fierro el pulso o la serenidad. Tiraba sobre blancos móviles y humanos, sobre blancos que daban brincos y traspiés entre charcos de sangre y cadáveres en posturas inverosímiles, pero tiraba sin más emoción que la de errar o acertar.¹⁴⁹

¹⁴⁶ Cantú, R. (Ed.). (2016). *Equestrian Rebels: Critical Perspectives on Mariano Azuela and the Novel of the Mexican Revolution*. Cambridge Scholars Publishing. <https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=e000xww&AN=1236767&lang=cs&site=ehost-live>, s. 106

¹⁴⁷ Iguarán, A. P. (2011). Próspero Entre el Águila y la Serpiente la Auto-Representación Del Intelectual en. *The Latin Americanist (Orlando, Fla.)*, 55(1), 93-108. <https://doi.org/10.1111/j.1557-203X.2011.01108.x>, s. 99

¹⁴⁸ Portal, M. (1980). *Proceso narrativo de la Revolución mexicana*. Espasa-Calpe S. A., s. 117
Su admiración aquí se dirige hacia esa zona patológica de la mente humana en que el horror se mezcla con la fantasía y la repetición oral del horror llega a hacerse, de boca en boca, la creación mítica.

¹⁴⁹ Internet Archive. (2016). *El águila y la serpiente : Guzmán, Luis Martín*. <https://ia800907.us.archive.org/28/items/ElAguilaYLaSerpienteGuzmanMartinLuis18871976/El%20aguila%20y%20la%20serpiente%20-%20Guzman%2C%20Martin%20Luis%2C%201887-1976.pdf>, s. 189

(Útrpný útěk vězňů za spásnou zdí - útěk před smrtí v děsivé symfonii, kde se jako skutečné motivy střetávaly vašeň zabíjet a nevyčerpatelná touha žít - trval téměř dvě hodiny, neskutečný, klamný, neúprosný. Fierro ani na okamžik neztratil tep a klid. Střílel na pohyblivé lidské cíle, na cíle, které poskakovaly a potácely se mezi kalužemi krve a mrtvolami v nevěrohodných pozicích, ale střílel bez jiných emocí než s cílem minout nebo zasáhnout.) — vlastní překlad

Krutost, přisuzovaná severní divizi se promítá i do jiných kapitol. Například v “Un juicio sumarísimo” Villa nechá bez lítosti popravít padělatele peněz, o které se s Guzmánem vsadil. Zde už Guzmán svědkem je a zcela jasně se k tomu vyjadřuje. Poprava v tomto kontextu znamená čistý projev Villova barbarství, nikoli symbolu slávy. „K tomuto rozporu dochází proto, vysvětluje Iguarán, že v prvním případě se masakr odehrává na venkově, zatímco zastřelení padělatelů se odehrává v civilizovaném prostoru, k němuž subjekt patří.”¹⁵⁰ Paradoxně, i když byl autor jedním z Villových mužů a působil jako jeho intelektuální poradce, ani on nedokázal vůdci rozmluvit jeho konečný rozsudek.

Existuje hierarchie velení, která vytěšňuje autoritu intelektuála a činí jeho pozici křehkou vzhledem k historickým událostem, v nichž se snaží prosadit své postavení a autoritu *Orel a had* odhaluje vztah lásky a nenávisti mezi intelektuálem a "tím druhým", tím vůdcem, tou skutečností, která ho přitahuje i odpuzuje, a právě v této konfliktní dynamice se snaží vymezit své postavení.”¹⁵¹

¹⁵⁰ Iguarán, A. P. (2011). Próspero Entre el Águila y la Serpiente la Auto-Representación Del Intelectual en. *The Latin Americanist (Orlando, Fla.)*, 55(1), 93-108. <https://doi.org/10.1111/j.1557-203X.2011.01108.x>, s. 101

Esta contradicción ocurre porque en el primer caso la masacre sucede en el campo, mientras que el fusilamiento de los falsificadores toma lugar en el espacio civilizado, al que el sujeto pertenece.

¹⁵¹ Iguarán, A. P. (2011). Próspero Entre el Águila y la Serpiente la Auto-Representación Del Intelectual en. *The Latin Americanist (Orlando, Fla.)*, 55(1), 93-108. <https://doi.org/10.1111/j.1557-203X.2011.01108.x>, s. 101

Existe una jerarquía de mando que desplaza la autoridad del intelectual y hace frágil su posición con respecto a los eventos históricos en los cuales busca afianzar su protagonismo y autoridad. El águila y la serpiente expone la relación de amor-odio entre el intelectual y el “otro”, ese caudillo, esa realidad que lo atrae y lo repele, y en esta dinámica conflictiva es donde busca definir su posición.

K uvědomění si ohrožení vlastního postavení dochází v epizodě “La muerte de David Berlanga”, kde se Rodolfo Fierro stává zodpovědný za vraždu tohoto intelektuála. Zde se ale perspektiva otáčí, neboť Martín Luis Guzmán je ten, za kým se jde Fierro ke svému otřesnému zločinu přiznat. Podle Iguarán se v tomto případě Guzmán staví na vyšší hierarchickou pozici, neboť se děj odehrává v Ciudad de México, a tudíž v tomto civilizovaném prostředí mají morální hodnoty větší váhu. David Berlanga je poté stylizován do role cnostného muže, který pro svou odvážnost a věrnost svým morálním zásadám skončil v rukou villistů.¹⁵²

Jak jsem předesílala, Villova postava není jednoznačná, obzvlášť pozoruhodný je způsob, jakým vyjadřuje Guzmánovi svou náklonnost. Villa drží nad Guzmánem neustále svou ochrannou ruku a chová k němu jakousi bratrskou lásku. V “Una noche de Culiacán” (Jedna noc v Culiacanu) se Guzmán ztrácí uprostřed noci, až je nakonec zachráněn neznámým vojákem.¹⁵³

Mi salvador invisible pareció entender lo que me pasaba, pues sentí una mano fuerte que me cogía por una axila, que me ayudaba a enderezarme y que, por último, me soltaba un instante para convertirse en brazo echado sobre mis hombros, brazo cariñoso, brazo que me apretaba el cuello con inesperado afecto, sensación que se desvaneció en mí en el acto para resolverse en la de un olor humano desagradabilísimo y a vueltas con el tufo del mezcal. Entonces hice un vigoroso movimiento para soltarme de aquel cuerpo que se me juntaba; pero como el brazo me sujetó con mayor fuerza, y al mismo tiempo una puerta de la acera de enfrente dejó escapar un rayo de luz, me tomé inmóvil. El que me abrazaba dijo: —¡Anda, pos y que te me quieres ir!...¹⁵⁴

¹⁵² Iguarán, A. P. (2011). Próspero Entre el Águila y la Serpiente la Auto-Representación Del Intelectual en. *The Latin Americanist (Orlando, Fla.)*, 55(1), 93-108. <https://doi.org/10.1111/j.1557-203X.2011.01108.x>, s. 102

¹⁵³ Cantú, R. (Ed.). (2016). *Equestrian Rebels: Critical Perspectives on Mariano Azuela and the Novel of the Mexican Revolution*. Cambridge Scholars Publishing. <https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=e000xww&AN=1236767&lang=cs&site=ehost-live>, s. 116

¹⁵⁴ Internet Archive. (2016). *El águila y la serpiente : Guzmán, Luis Martín*. <https://ia800907.us.archive.org/28/items/ElAguilaYLaSerpienteGuzmanMartinLuis18871976/El%20aguila%20y%20la%20serpiente%20-%20Guzman%2C%20Martin%20Luis%2C%201887-1976.pdf>, s. 105, 106

(Můj neviditelný zachránce asi pochopil, co se mi stalo, protože jsem cítil nějakou silnou ruku, která mne uchopila za rameno a pomáhala mi opět na nohy. Na chvíli mne ona ruka pustila, ale pak se mi položila na rameno a pevně mne objala kolem krku. Udělal jsem pohyb, abych se jí zbavil, ale ona ruka mne držela s velikou silou; protože se na protějším chodníku otevřely dveře, jimiž do ulice proniklo světlo nechal jsem toho. Ten, který mne objímal, řekl:
„Tak pojď!”¹⁵⁵)

Voják, který ho zároveň chrání, ale i ovládá, vytváří paralelu k závěrečné kapitole “A merced de Pancho Villa”, ve které si Guzmán přichází k Villovi pro svolení odjet za rodinou. Ve skutečnosti má ale v plánu Pancha Villu opustit a vydat se do USA. Zde se stejně jako v předchozí ukázce projevuje Villova fyzická síla, jež ovládá Guzmánovo tělo a nechce ho pustit. Villa ho uchopí s takovou silou, až by ho byl schopný zabít.¹⁵⁶ Toto sevření a nepříjemný pocit z blízkosti toho druhého se objevuje v obou zmíněných kapitolách.¹⁵⁷

„Y lo vi acercárase de dos brincos. Luego me sentí en sus brazos, levantado en vilo a dos cuartas del suelo, metido en una atmósfera donde su aliento y el mío se mezclaban.“¹⁵⁸

(Viděl jsem, jak se dvěma skoky přiblížil ke mně. Pak jsem ucítil, jak mne uchopil svými rukama, vyzdvihl do výše, kde jsem se octl v ovzduší, ve kterém se mísil jeho dech s mým.)¹⁵⁹

¹⁵⁵ Guzmán, M. L. (1947). *Orel a Had*. Práce, s. 107

¹⁵⁶ Bruce-novoa, J. (1991). La novela de la Revolución Mexicana: la topología del final. *Hispania*, 74(1), 36-44. <https://doi.org/10.2307/344531>, s. 40

¹⁵⁷ Cantú, R. (Ed.). (2016). *Equestrian Rebels: Critical Perspectives on Mariano Azuela and the Novel of the Mexican Revolution*. Cambridge Scholars Publishing. <https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=e000xww&AN=1236767&lang=cs&site=ehost-live>, s. 116, 117

¹⁵⁸ Internet Archive. (2016). *El águila y la serpiente : Guzmán, Luis Martín*. <https://ia800907.us.archive.org/28/items/EIAguilaYLaSerpienteGuzmanMartinLuis18871976/EI%20aguila%20y%20la%20serpiente%20-%20Guzman%2C%20Martin%20Luis%2C%201887-1976.pdf>, s. 411

¹⁵⁹ Guzmán, M. L. (1947). *Orel a Had*. Práce, s. 296

Silné objetí zde nabývá dvojího významu. Jednak drží nad Guzmánem ochrannou ruku, jednak je vyjádřením Villovy vřelosti, milosrdenství a velkorysosti, protože ho nakonec nechává odjet.¹⁶⁰ Legrás zdůrazňuje, že „jejich vzájemná komunikace je intuitivní a tělesná, nikoli intelektuální.”¹⁶¹ S ohledem na přirovnání k jaguárovi pak Michael Abeyta vysvětluje princip jeho chování: „Villa se řídí domnělým zvířecím zákoníkem: zvířata nezabíjejí své bližní.”¹⁶² Villa poté několikrát v textu zdůrazňuje jejich přátelství, a jako by tušil zradu, vyčítavým tónem formuluje své prosby, které se zároveň stávají výhružkami:¹⁶³

„No me hable ahora de Roque —respondió Villa—. Hábleme de usted. Bien, amigo, bien; ya sabía que usted no era capaz de abandonarme. Pues ¿cómo había de serlo! ¿No es verdad?”¹⁶⁴

¹⁶⁰ Cantú, R. (Ed.). (2016). *Equestrian Rebels: Critical Perspectives on Mariano Azuela and the Novel of the Mexican Revolution*. Cambridge Scholars Publishing. <https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=e000xww&AN=1236767&lang=cs&site=ehost-live>, s. 117

¹⁶¹ Cantú, R. (Ed.). (2016). *Equestrian Rebels: Critical Perspectives on Mariano Azuela and the Novel of the Mexican Revolution*. Cambridge Scholars Publishing. <https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=e000xww&AN=1236767&lang=cs&site=ehost-live>, s. 115

..the communication between Villa and Guzmán is intuitive and corporeal, not intellectual..

¹⁶² Cantú, R. (Ed.). (2016). *Equestrian Rebels: Critical Perspectives on Mariano Azuela and the Novel of the Mexican Revolution*. Cambridge Scholars Publishing. <https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=e000xww&AN=1236767&lang=cs&site=ehost-live>, s. 119

Villa follows a putative animal code: animals do not kill their fellows.

¹⁶³ Cantú, R. (Ed.). (2016). *Equestrian Rebels: Critical Perspectives on Mariano Azuela and the Novel of the Mexican Revolution*. Cambridge Scholars Publishing. <https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=e000xww&AN=1236767&lang=cs&site=ehost-live>, s. 117

¹⁶⁴ Internet Archive. (2016). *El águila y la serpiente : Guzmán, Luis Martín*. <https://ia800907.us.archive.org/28/items/ElAguilaYLaSerpienteGuzmanMartinLuis18871976/El%20aguila%20y%20la%20serpiente%20-%20Guzman%2C%20Martin%20Luis%2C%201887-1976.pdf>, s. 411

(„Nemluvte mi teď o Roqueovi,” odpověděl Villa. „Povídejte mi o sobě. Příteli, já to už dávno věděl, že vy nejste schopni toho, abyste mne opustili. Konečně, proč byste mne také měli opouštět, že?”)¹⁶⁵

„No me abandone, licenciado; no lo haga, porque yo, créame, sí soy su amigo. ¿Verdada que no se va para abandonarme?”¹⁶⁶

(„Neopouštějte mne. Nedělejte to, protože já, věřte mi to, skutečně jsem váš přítel. Že mne neopustíte?”)¹⁶⁷

¹⁶⁵ Guzmán, M. L. (1947). *Orel a Had*. Práce, s. 296

¹⁶⁶ Internet Archive. (2016). *El águila y la serpiente : Guzmán, Luis Martín*. <https://ia800907.us.archive.org/28/items/ElAguilaYLaSerpienteGuzmanMartinLuis18871976/El%20aguila%20y%20la%20serpiente%20-%20Guzman%2C%20Martin%20Luis%2C%201887-1976.pdf>, s. 413

¹⁶⁷ Guzmán, M. L. (1947). *Orel a Had*. Práce, s. 299

3 ZÁVĚR

Tento román má dvě polohy, ke kterým můžeme při čtení přihlížet. Na té první, více povrchové, slouží jako galerie historických osobností, momentů, jimiž zobrazuje vývoj revoluce. Na hlubší úrovni se poté autor zabývá samotným významem revoluce, jaká je jeho vlastní úloha v ní a kam Mexiko v rukou revolucionářů spěje. Proto Guzmán věnuje tolik prostoru rozsáhlým popisům jednotlivých vůdců a vykreslením jejich charakterů, protože jsou to právě oni, kdo nesou odpovědnost za osud země. José Manuel Guzmán Díaz tvrdí, že „se jedná o román, který předpovídá osud Mexika tím, že vysvětluje výsledek jeho revoluce a zdůrazňuje nelegitimitu skupin, které si v okamžiku triumfu uzurpovaly vedení hnutí.”¹⁶⁸

V kontrastu s těmi skutečnými revolucionáři bojujícími za pokrok Mexika kritizuje kariéristy a oportunisty, kteří se neštítí podvodu, aby se dostali do vlády, a po skončení revoluce mohli ze svého postavení čerpat výhody pouze sami pro sebe. Také zdůrazňuje, že autoritářské režimy, nejprve Díazův, poté Huertův dovedly revoluci k roztržitému boji mnoha stran.

Prostřednictvím toho, jaký psychologický portrét nám autor o různých osobnostech nabízí, promítá do díla svůj “ideologický projekt”.¹⁶⁹ Ústředním tématem celé knihy se stává Mexiko a jeho podstata. Už samotným názvem *Orel a had* odkazuje na tyto dva národní symboly a zamýšlí se nad podstatou mexického národa, jakým směrem by se měla země uchylovat a kdo by ji měl řídit. Na tuto

¹⁶⁸ Guzmán Díaz, J. M. (2015). La ciudad de México en El águila y la serpiente (1928), de Martín Luis Guzmán. A cien años de celebrada la Convención de Aguascalientes. *Cultura y representaciones sociales*, 9(18), 233-272. https://www.scielo.org.mx/scielo.php?script=sci_arttext&pid=S2007-81102015000100008, s. 237 Se trata, en síntesis, de una novela que vaticina el destino de México explicando el desenlace de su Revolución y destacando la ilegitimidad de los grupos que usurparon el liderazgo del movimiento a la hora del triunfo.

¹⁶⁹ Guzmán Díaz, J. M. (2015). La ciudad de México en El águila y la serpiente (1928), de Martín Luis Guzmán. A cien años de celebrada la Convención de Aguascalientes. *Cultura y representaciones sociales*, 9(18), 233-272. https://www.scielo.org.mx/scielo.php?script=sci_arttext&pid=S2007-81102015000100008, s. 236-238

otázku se však těžko v textu hledá odpověď, mnozí kritici navíc tvrdí, že není jednoznačná. Je ale zcela zřejmé, že varuje před carranzisty a jeho sympatie k Obregónovi také nejsou příliš velké. Ten je v díle ztvárněn obyčejným prospěcháře, který prahne pouze po moci.

Otázkou tedy zůstává, jestli existuje nějaký revolucionář, jenž by Guzmánovy ideály naplňoval, a zda vůbec existuje nějaké řešení, které by zajistilo revoluci úspěch. Nabízí se nám Pancho Villa, jímž byl náš autor fascinován. Nicméně jejich závěrečné rozloučení poukazuje i na rozchod v jejich ideologických přesvědčeních. Stejně tak dalším pádným důvodem, proč se rozhodl Villu opustit, byl strach o vlastní přežití, jelikož Villova krutost neznala meze a pokračovat po jeho boku se stávalo čím dál nebezpečnější.¹⁷⁰

Donald L. Shawn se dívá na revoluci z dichotomického pohledu civilizace vs. barbarství, jinými slovy Guzmán vs. Villa. Podle jeho čtení intelektuálové zastávají čisté morální hodnoty a představují pokrok, zatímco caudillos ztělesňující barbarství představují divoké a zaostalé Mexiko. Jeho interpretace ukazuje rozpor mezi těmito dvěma skupinami, „ukazuje omyl caudillos a inteligenci intelektuálů; zkaženost prvních a ctnost vzdělaných.“¹⁷¹ V reakci na Shawnův výklad Alina Peña Iguarán zdůrazňuje, že ačkoli je román takto dichotomicky strukturován, objevují se momenty dvojznačnosti.¹⁷²

Stejného názoru je Sánchez, která se těmito dvojznačnostmi zabývá. Tvrdí, že skutečným bohatstvím této knihy je právě jeho diskurz, ve kterém dochází ke konfrontaci mezi autorem a jinými postavami. Poukazuje na to, že pohled vypravěče se v tomto otevřeném dialogu různě proměňuje. „konstruuje obrazy,

¹⁷⁰ Cantú, R. (Ed.). (2016). *Equestrian Rebels: Critical Perspectives on Mariano Azuela and the Novel of the Mexican Revolution*. Cambridge Scholars Publishing. <https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=e000xww&AN=1236767&lang=cs&site=ehost-live>, s. 101

¹⁷¹ Iguarán, A. P. (2011). Próspero Entre el Águila y la Serpiente la Auto-Representación Del Intelectual en. *The Latin Americanist (Orlando, Fla.)*, 55(1), 93-108. <https://doi.org/10.1111/j.1557-203X.2011.01108.x>, s. 98

se muestra el error de los caudillos y la inteligencia de los intelectuales; la corrupción de los primeros y el virtuosismo de los educados.

¹⁷² Iguarán, A. P. (2011). Próspero Entre el Águila y la Serpiente la Auto-Representación Del Intelectual en. *The Latin Americanist (Orlando, Fla.)*, 55(1), 93-108. <https://doi.org/10.1111/j.1557-203X.2011.01108.x>, s. 98

kteře pak svým hlasem a hlasem ostatních ničí “. V důsledku toho tvrdí, že „jeho kritika směřuje k jeho vlastní ideologii“, a proto podle ní román nezaručuje žádnou ideologii, jež by měla být východiskem pro úspěšnou revoluci: „žádné slovo ani ideologie nezvítězí“. Jediným možným řešením se pak stává “umělecké řešení”.¹⁷³

Domnívám se, že zmíněné “umělecké řešení” pro autora znamená vzít osud Mexika do vlastních rukou, jinými slovy prostřednictvím své tvorby vzdělávat obyvatelstvo o tak významné historické události, jakou byla právě mexická revoluce. Guzmán kritizuje, že místo liberálních vzdělaných politiků se střídají u moci barbarští vůdci.¹⁷⁴ Jeho cesta revolucí se poté přeneseně stává cestou boje proti barbarství.¹⁷⁵ Jak jsem již mnohokrát v této práci zmínila, vzdělání bylo pro intelektuála skutečně klíčové. S ohledem na jeho účast a myšlenky *Atenea de la Juventud*, intelektuálové vnímali své poslání jako pedagogický projekt nejen v kulturní, ale i politické oblasti. Roberto González Echevarría tvrdí: „Podle liberální ideologie byly názory (této skupiny) založeny na myšlence "vzdělání" jako metody, která má vyřešit ideologický, sociální, politický a kulturní nedostatek, a snaží se tak podepřít příslib lepší budoucnosti.”¹⁷⁶ Proto si myslím, že vzdělání ve smyslu vzdělávání obyvatelstva je to, v čem autor spatřuje svoji úlohu v rámci

¹⁷³ Cantú, R. (Ed.). (2016). *Equestrian Rebels: Critical Perspectives on Mariano Azuela and the Novel of the Mexican Revolution*. Cambridge Scholars Publishing. <https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=e000xww&AN=1236767&lang=cs&site=ehost-live>, s. 109

“construye imágenes que después destruye con su voz y la de los demás”, “su crítica se dirige a la propia ideología”, “no gana ninguna palabra o ideología”.

¹⁷⁴ Guzmán Díaz, J. M. (2015). La ciudad de México en *El águila y la serpiente* (1928), de Martín Luis Guzmán. A cien años de celebrada la Convención de Aguascalientes. *Cultura y representaciones sociales*, 9(18), 233-272. https://www.scielo.org.mx/scielo.php?script=sci_arttext&pid=S2007-81102015000100008, s. 238

¹⁷⁵ Legrás, H. (2003). Martín Luis Guzmán: el viaje de la revolución. *MLN*, 118(2), 427-454. <https://doi.org/10.1353/mln.2003.0046>, s. 429

¹⁷⁶ Iguarán, A. P. (2011). Próspero Entre el Águila y la Serpiente la Auto-Representación Del Intelectual en. *The Latin Americanist (Orlando, Fla.)*, 55(1), 93-108. <https://doi.org/10.1111/j.1557-203X.2011.01108.x>, s. 97

De acuerdo a la ideología liberal, las naciones fueron fundadas sobre la idea de la “educación” como método para solucionar una carencia ideológica, social, política y cultural y, de esta manera, se busca apuntalar la promesa de un futuro mejor.

revoluce a také to, čím je možno dovést revoluci do zdárného konce. Tomu podle mě na metaforické úrovni odpovídá i způsob, jakým román končí. Autor se oprošťuje od Villova vlivu a vydává se cestou vlastní.

4 RESUMÉ

Vzhledem k tomu, že se jedná o dílo s autobiografickými rysy a jeho příběhy se vztahují ke skutečným událostem a osobnostem, věnovala jsem nejprve několik stránek historickému kontextu. Zde jsem čerpala primárně ze dvou zdrojů: Amerika v proměnách staletí od Josefa Opatrného a Dějiny Mexika od Oldřicha Kašpara. Po představení revolučního procesu následuje zmínka o autorovi a díle, čímž navazují na nově vznikající žánr, úzce spjatý s historickým pozadím: román mexické revoluce. Mým hlavním zdrojem pro zpracování těchto stran byla: La novela de la Revolución Mexicana (Rogelio Rodríguez Coronel).

Dále jsem pokračovala kapitolou o svědectví, abych zdůraznila styl, jakým autor předává své revoluční zážitky. Hlavním kompozičním prvkem, který mezi sebou propojuje jinak fragmentární epizody, se stává téma cesty, jak té fyzické, neboť jsme svědky autorova revolučního putování, tak té přenesené; cesty za uvědoměním si své vlastní intelektuální funkce v revoluci. Zvláštní význam poté přikládám hlavnímu městu Mexiku, které se na jedné straně stává motivem autorovy cesty, zároveň symbolizuje místo, kde dochází ke střetu zájmů. Primárně jsem se inspirovala články: Próspero Entre el Águila y la Serpiente la Auto-Representación Del Intelectual en Martín Luis Guzmán (Iguarán, A. P.), Martín Luis Guzmán: el viaje de la revolución (Legrás, H.).

Posledním tématickým celkem této práce jsou postavy, jelikož, jak v této kapitole zmiňuji, *El águila y la serpiente* je “galerií portrétů” ústředních postav revoluce. Zde jsem věnovala pozornost zvláště Panchu Villovi, neboť autor působil během revoluce v jeho službách, a tak se stal velkým zdrojem inspirace, nejen pro vznik tohoto románu. Na závěr se poté snažím odhalit samotný záměr tohoto díla, zda kromě kritiky nabízí autor i nějaké řešení.

5 RESUMEN

Por tratarse de una obra con rasgos autobiográficos y relatos que se refieren hechos y personas reales, dediqué primero unas páginas al contexto histórico. Aquí me basé principalmente en estas dos fuentes: *Amerika v proměnách staletí* de Josef Opatrný y *Dějiny Mexika* de Oldřich Kašpar. Tras una introducción al proceso revolucionario, seguí con una mención al autor y su obra, vinculándome así a un género emergente estrechamente ligado al trasfondo histórico: la novela de la Revolución Mexicana. La fuente principal para procesar estas páginas fue: *La novela de la Revolución Mexicana* (Rogelio Rodríguez Coronel).

A continuación he dedicado un capítulo al carácter testimonial para destacar el estilo con el cual el autor transmite sus experiencias revolucionarias. El elemento principal de composición de la obra que conecta entre sí los episodios, por lo demás fragmentarios, es el tema del viaje, tanto el físico, ya que asistimos al viaje revolucionario del autor, como el figurado; el viaje le permite darse cuenta de su propia función intelectual en la revolución. En este contexto, concedo un significado especial a la capital Ciudad de México que, por un lado, se convierte en motivo del viaje del autor al mismo tiempo que simboliza un lugar del conflicto de intereses. Me inspiré principalmente en los artículos: *Próspero Entre el Águila y la Serpiente la Auto-Representación Del Intelectual en Martín Luis Guzmán* (Iguarán, A. P.), *Martín Luis Guzmán: el viaje de la revolución* (Legrás, H.).

La última unidad temática de esta tesis presenta el capítulo dedicado a los personajes, dado que como se menciona en este capítulo, *El águila y la serpiente* es una "galería de retratos" de las figuras centrales de la revolución. Aquí he prestado atención especial a Pancho Villa, ya que el autor estuvo a su servicio durante la Revolución, por lo que se convirtió en una gran fuente de inspiración, no solo para esta novela. Para concluir, intento desvelar el propósito mismo de esta obra y si el autor, aparte de la crítica, ofrece también alguna solución.

6 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- Bruce-novoa, J. (1991). La novela de la Revolución Mexicana: la topología del final. *Hispania*, 74(1), 36. [online] [cit. 2023-05-21].
<https://doi.org/10.2307/344531>
- Cantú, R. (Ed.). (2016). *Equestrian Rebels: Critical Perspectives on Mariano Azuela and the Novel of the Mexican Revolution*. Cambridge Scholars Publishing. [online] [cit. 2023-07-12].
<https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=e000xww&AN=1236767&lang=cs&site=ehost-live>.
- Dessau, A. (1973). *La novela de la Revolución Mexicana*. Colección popular - Fondo de Cultura Económica.
- Foster, D. W. (1989). Escrutando el texto de la revolución; "El águila" y "La serpiente" de Martín Luis Guzmán. *Revista de crítica literaria latinoamericana*, 15(30), 79-90. [online] [cit. 2023-06-27]. <https://doi.org/10.2307/4530456>
- Guzmán Díaz, J. M. (2015). La ciudad de México en El águila y la serpiente (1928), de Martín Luis Guzmán. A cien años de celebrada la Convención de Aguascalientes. *Cultura y representaciones sociales*, 9(18), 233-272. [online] [cit. 2023-07-02].
https://www.scielo.org.mx/scielo.php?script=sci_arttext&pid=S2007-81102015000100008
- Guzmán, M. L. (1947). *Orel a Had*. Práce.
- Herrera, J. F. et al. Espacio literario. Martín Luis Guzmán (segunda edición). *Universidad Autónoma de Nuevo León*. [online] [cit. 2023-02-22].
<http://cdigital.dgb.uanl.mx/la/1020153087/1020153087.PDF>
- Iguarán, A. P. (2011). Próspero Entre el Águila y la Serpiente la Auto-Representación Del Intelectual en Martín Luis Guzmán. *The Latin Americanist (Orlando, Fla.)*, 55(1), 93-108. [online] [cit. 2023-07-05].
<https://doi.org/10.1111/j.1557-203X.2011.01108.x>
- Internet Archive. (2016). *El águila y la serpiente : Guzmán, Luis Martín*. [online] [cit. 2023-07-15]. <https://ia800907.us.archive.org/28/items/ElAguilaYLaSerpienteGuzmanMartinLuis18871976/El%20aguila%20y%20la%20serpiente%20-%20Guzman%2C%20Martin%20Luis%2C%201887-1976.pdf>
- Joseph, G. M., & Henderson, T. J. (Eds.). (2022). *The Mexico reader: history, culture, politics* (Second edition, revised and updated). Duke University Press. [online] [cit. 2023-03-19]. <https://doi.org/10.1515/9781478022978>

Kašpar, O., & Mánková, E. (2009). *Dějiny Mexika* (2. vyd). Nakladatelství Lidové noviny.

Legrás, H. (2003). Martín Luis Guzmán: el viaje de la revolución. *MLN*, 118(2), 427-454. [online] [cit. 2023-06-28]. <https://doi.org/10.1353/mln.2003.0046>

Marco Gonzalez, A. (2019). La novela de la Revolución Mexicana y el cancionero popular: confluencias. *Anales de Literatura Hispanoamericana*. 48, 265-284. [online] [cit. 2023-04-19] <https://doi.org/10.5209/alhi.66795>

Mena, S. L. (2012). *Martín Luis Guzmán. Biografía*. Alicante : Biblioteca Virtual Miguel de Cervantes. [online] [cit. 2023-02-19]. “nečíslováno” <https://www.cervantesvirtual.com/nd/ark:/59851/bmc2n5p7>

Ocampo, A. M. (1993). *Diccionario de escritores mexicanos siglo 20. Desde las generaciones del Ateneo y Novelistas de la Revolución hasta nuestros días. T. 3., G.* Universidad Nacional Autónoma de México.

Olea Franco, R. (2007). Reflejos de Obregón en la obra de Martín Luis Guzmán. *Connotas. Revista de Crítica y Teoría Literarias*, (8), 9-27. [online] [cit. 2023-07-19]. <https://doi.org/10.36798/critlit.v0i08.213>

Opatrný, J.(1998). *Amerika v proměnách staletí*. Nakladatelství Libri.

Portal, M. (1980). *Proceso narrativo de la Revolución mexicana*. Espasa-Calpe S. A.

Rodríguez Coronel, R. (1975). *La novela de la Revolución Mexicana*. Casa de las Américas.

Tierno Tejera, S. (2011). *Historia y ficción en Martín Luis Guzmán*. Alicante : Biblioteca Virtual Miguel de Cervantes. [online] [cit. 2023-05-13]. “nečíslováno” <https://www.cervantesvirtual.com/nd/ark:/59851/bmcgt663>